Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov
celoletna naročnina 120 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXIV. CELOVEC, PETEK, 24. AVGUST 1979 ŠTEV. 34 (1931)

TITO PRED KONFERENCO V HAVANI:

Gibanje neuvrščenosti

je nenadomestljiv dejavnik v boju za mir, neodvisnost, enakopravnost, razvoj in napredek

Čez dober teden, v prvih dneh septembra, se bo v glavnem mestu Kube Havani začela 6. konferenca šefov držav ali vlad neuvrščenih držav. Znotraj neuvrščenega gibanja potekajo še zadnje priprave na pomembno srečanje, od katerega vsa mednarodna javnost pričakuje kritične ocene sedanjega svetovnega položaja in nove pobude za razreševanje perečih problemov današnjega človeštva. Kajti gibanje in politika neuvrščenosti sta se v dosedanjem razvoju uspešno uveljavila kot neodvisen, neblokovski in globalni dejavnik v mednarodnih odnosih, ki mu danes nihče več ne more osporavati ali odrekati važnega vpliva na dogajanja v svetu.

Eden izmed ustanoviteljev in najbolj aktivnih udeležencev gibanja neuvrščenosti je jugoslovanski predsednik Tito, ki mu danes sploh pripisujejo vodilno vlogo v tem gibanju. Zato so njegove izjave, ki jih je prejšnji teden podal v intervjuju za beograjsko Borbo, ko je odgovarjal na vprašanja o bližnji konferenci v Havani, tudi tako široko odjeknile v svetovnem tisku, ki je izčrpno komentiral Titove poglede na današnji pomen in bodoče naloge neuvrščenega gibanja ter njegove ocene trenutnega svetovnega položaja.

Predsednik Tito je dejal, da je gibanje neuvrščenosti preraslo v pomemben faktor mednarodnih odnosov, ki mu gre zasluga, da razdeljenost sveta ni še globlja, da neodvisnost in svoboda narodov nista še bolj utesnjeni in da nevarnost svetovnega spopada ni neprimerno večja kot danes. V tej luči pa od bližnje konference v Havani pričakuje, da bo — kot so to bile vse dosedanje konference — konferenca kontinuitete, prav tako pa tudi novih akcij. Vsaka dosedanja konferenca šefov držav ali vlad neuvrščenih dežel je pretresala specifične probleme, s katerimi je imela tačas opraviti, in določala poti za njihovo ureditev. Šesta konferenca bo potemtakem dala nove spodbude boju proti kolonializmu, neokolonializmu, imperializmu in vsem oblikam nadvlade, boju za nove demokratične in pravičnejše odnose v svetu, za novo mednarodno gospodarsko ureditev, je naglasil Tito — „torej bo potekala v duhu splošnega prizadevanja, da bi odpravili vse vire napetosti, zatrli žarišča kriz, poglobili proces popuščanja napetosti, krepili varnost in mir na svetu".

Posebej naj bi konferenca v Havani pomenila nadaljnjo afirmacijo izvirnih načel politike neuvrščenosti in okrepila neodvisno in neblokovsko vlogo gibanja v mednarodnih odnosih. Konferenca naj bi nadalje zboljšala demokratične odnose in razvila demokratičnega duha gibanja. Seveda pa bo morala posvetiti pozornost tudi vprašanju spopadov in sporov, ki slabijo enotnost in solidarnost neuvrščenih držav in zmanjšujejo njihovo akcijsko sposobnost. V tej zvezi je Tito opozoril na odgovornost neuvrščenih držav, med katerimi prihaja do medsebojnih konfliktov, in dejal, da s tem tvegajo svojo neodvisnost ter odpirajo vrata tuji navzočnosti in vplivu. Hkrati pa otežujejo tudi celotno delovanje gibanja in zato teh spopadov ni mogoče obravnavati ločeno. To je problem, ki terja tudi angažiranost našega gibanja, je menil predsednik Tito. „To pa je v nacionalnem interesu držav, zapletenih v spopad, kakor tudi našega gibanja v celoti. Zato smo večkrat izrazili svojo zaskrbljenost zaradi nastajanja in razširjanja sporov in spopadov med posameznimi neuvrščenimi državami. Zavzemali smo se in dajali konkretne pobude za to, da bi jih urejali po mirni poti. Izhod iz teh situacij je predvsem v uporabi načel, ki jih politika in gibanje neuvrščenosti zastopata kot podlago za najširšo demokratizacijo mednarodnih odnosov. To pa terja potrpežljivo utrjevanje medsebojnega zaupanja in resnično pripravljenost za urejanje sporov in spopadov po mirni poti."

Ko je govoril o današnjem položaju v svetu, je Tito dejal, da živimo v zapletenih razmerah z dinamičnim, a tudi protislovnim razvojem mednarodnih odnosov. Priče smo velikih pozitivnih dosežkov, kot so osvoboditev milijonskih množic izpod kolonialnega suženjstva, opredeljevanje vedno več držav za socialistični razvoj, preraščanje gibanja neuvrščenosti v močan faktor

(Dalje na 8. strani)

SREČEN POVRATEK

po rekordnem poletu v vesolju

Sovjetska vesoljca Vladimir Ljahov in Valerij Rjumin sta prejšnji teden po 175 dneh bivanja v vesolju srečno pristala na Zemlji. V vesolje sta Ljahov in Rjumin poletela 25. februarja letos z ladjo Sojuz-32 in jo združila z vesoljsko postajo Saljut-6, ki že od 29. septembra 1977 kroži okrog Zemlje in v kateri je doslej bivalo že 14 vesoljcev.

S svojim 175 dni dolgim bivanjem v vesolju sta sovjetska vesoljca dosedanji rekordni čas 140 dni (bila sta to sovjetska vesoljca Kavaljonok in Ivančenko) podaljšala za 35 dni. Ves čas bivanja na tirnici okrog Zemlje sta vesoljca opravila vrsto nalog in s tem potrdila, da je človek sposoben ne le za daljše bivanje v vesoljskem prostoru, ampak tudi za daljša potovanja. Iz tega sklepajo, da bodo proti vesoljski postaji Saljut-6, ki sta jo Ljahov in Rjumin pred povratkom na Zemljo še „konservirala", odposlali novo vesoljsko ladjo, ki bo gotovo že izpopolnjena, večja in udobnejša.

Dunaj je postal

eden izmed sedežev OZN

Včeraj je bil na Dunaju vsečano odprt novi center OZN — „Uno-city" in s tem je postala prestolnica Avstrije tudi eden izmed sedežev svetovne organizacije, namreč poleg New Yorka in Ženeve, kjer je imela OZN s svojimi priključenimi organizacijami in ustanovami že doslej potrebne prostore. Mednarodni center na Dunaju je postal eksteritorialno ozemlje, za katerega varnost bodo skrbele lastne varnostne sile Združenih narodov.

Ta teden pa se je Dunaj poleg svečane otvoritve novega sedeža OZN tudi aktivno vključil v ves svet obsegajočo dejavnost Združenih narodov. Začela se je namreč konferenca OZN o znanosti in tehniki v službi razvoja, na kateri sodeluje več kot 4000 delegatov iz vseh delov sveta, med njimi tudi številni ministri in drugi visoki predstavniki držav-članic svetovne organizacije. Na konferenci, ki bo predvidoma trajala dva tedna, bodo skušali najti skupno govorico tudi v tako kočljivih vprašanjih, kot je na primer zahteva držav v razvoju po svobodnem dostopu do znanja industrijskih držav.

Na otvoritveni svečanosti so govorniki od glavnega tajnika OZN Waldheima preko avstrijskega zveznega predsednika Kirchschlägerja pa do soglasno izvoljene predsednice konference, avstrijske ministrice za znanost in raziskave Firnbergove, poudarili veliki pomen znanosti v službi razvoja in napredka vsega človeštva. Pri tem pa so opozorili tudi na dejstvo, da trenutno velik del človekovega znanja ne služi stvari miru, marveč nasprotno blazni oboroževalni tekmi. Zato je dolžnost vseh in je tudi naloga sedanje konference, da se najdejo poti in možnosti, da bosta znanost in tehnika v resnici služili napredku in razvoju vsega človeštva. Pri tem je — kot je naglasil zvezni predsednik Kirchschläger — delo za pravičnejšo mednarodno ureditev dragoceno delo v korist svetovnega miru.

RAZBURJENI DUHOVI

ZARADI „DRŽAVNE POGODBE" MED KOROŠKO IN AVSTRIJO

V sredo so se v uradu zveznega kanclerja na Dunaju zbrali predstavniki zvezne vlade in koroške deželne vlade, da še enkrat skupno pregledajo podrobnosti v zvezi z „državno pogodbo", ki naj bi jo čez nekaj tednov sklenili med republiko Avstrijo in deželo Koroško. Ob zaključku današnje številke podrobnosti dunajskega vrha še niso bile znane, pač pa so bili zanimivi podatki o tej stvari objavljeni v dnevnem tisku že pred dnevi.

Pri omenjeni „državni pogodbi" gre za nekak dogovor med zvezno vlado in koroško deželno vlado, po katerem naj bi Koroška dobila nekaj izrednih sredstev iz državne blagajne za vrsto konkretnih projektov. Tozadevne podrobnosti je sporočil deželni glavar Wagner po pogovorih, ki jih je imel z zveznim kanclerjem Kreiskym med njegovim dopustom na Malorci oziroma s finančnim ministrom Androschem v letovišču Grundlsee. Koroški je bila obljubljena enkratna državna podpora v višini 400 milijonov šilingov, ki naj bi služila hitrejši izgradnji južne avtoceste. Nadalje bo država podprla prizadevanja za izgradnjo kalorične elektrarne v Labotski dolini, pospeševala bo razvoj zimskega turizma na Koroškem, zavzela se bo za hitrejšo izgradnjo velikega ranžirnega kolodvora na Brnci, še naprej bo vključevala Koroško v program za razvoj obmejnih pokrajin in prihodnje leto bo Koroški za 60-letnico plebiscita namenila posebno „darilo" v znesku 20 milijonov šilingov, ki naj bi jih porabili za krepitev gospodarske strukture na južnem Koroškem.

O teh in nadaljnjih podrobnostih „državne pogodbe" so se kot že rečeno pogovarjali v sredo na Dunaju, 3. septembra pa se bo z njimi bavila še koroška deželna vlada, medtem ko je podpis dogovora predviden za 11. september, torej le pičle štiri tedne pred deželnozborskimi volitvami na Koroškem. Zato niti ne preseneča, da spravlja zlasti tisk opozicijskih strank zadevo v neposredno zvezo z volilnim bojem ter socialistom precej nedvoumno očitajo, da hočejo „državno pogodbo" izrabiti kot volilni cukrček.

Sedanja „radodarnost" države napram Koroški pa razburja duhove tudi še na širši ravni, namreč v sosednjih zveznih deželah, kjer se bojijo, da bi vsak dodatni šiling, ki bi morda prišel v korist Koroški, šel pač na škodo eni ali drugi izmed ostalih zveznih dežel. V nekaterih deželah so se že oglasili, v drugih bodo verjetno še sledili da Koroški sicer privoščijo vse, kar naj bi dobila, toda prav tako upravičene so tudi njihove želje in zahteve.

Koroški Slovenci bomo svoje mnenje o novi „državni pogodbi" mogli povedati šele tedaj, ko bomo videli, v kolikšni meri bo enako upoštevala interese vseh deželanov ne glede na narodno pripadnost. Pač pa ob tej priložnosti moremo in moramo znova opozoriti, da Avstrija tudi še „stare" državne pogodbe iz leta 1955 ni dosledno izpolnila, zlasti kar se tiče njenega 7. člena.

Ob kandidaturi KEL

Poskus monopolizacije narodnostnega gibanja škoduje akcijski enotnosti koroških Slovencev v boju za narodnostne in socialne pravice

V zvezi z letošnjimi deželnozborskimi volitvami smo v našem listu že pisali o stališču, ki ga do teh volitev zavzema Zveza slovenskih organizacij na Koroškem. Pri tem smo na osnovi stvarne ocene tudi ugotovili, da bo slovenska narodna skupnost na Koroškem pri jesenskih volitvah aktivno prisotna vsaj v treh političnih taborih: v socialistični stranki in komunistični partiji ter v Koroški enotni listi, torej v grupacijah, na katerih listah bodo predvidoma nastopili kot kandidati tudi zavedni Slovenci.

Medtem ko so o tozadevnem stališču ZSO, izdelanem na osnovi stvarne ocene, poročala sredstva javnega obveščanja ne le na Koroškem, marveč tudi po ostali Avstriji in v sosednjih državah, pa so se v pismenih stališčih zagovornikov Koroške enotne liste ponovno pojavile trditve, da se edino KEL in njeni predstavniki „verodostojno borijo za ohranitev slovenskega življa na Koroškem".

Take in podobne trditve niso nove. Da škodujejo akcijski enotnosti koroških Slovencev, ki so kot del avstrijske družbe zasidrani v različnih idejnopolitičnih taborih, je bilo na različnih mestih že večkrat ugotovljeno in dokumentirano. Zato se na tem mestu ne bomo spuščali v podrobno analizo okoli „za" ali „proti" kandidaturi Koroške enotne liste. Vsekakor pa postaja eno vedno bolj jasno:

S tem, da organizatorji KEL skušajo slovenski koroški javnosti predstaviti Koroško enotno listo kot edino možno politično platformo v boju za narodnostne pravice, vedno bolj postajajo politična skupina znotraj slovenske narodne skupnosti, s ciljem, da postanejo politična stranka. Razvoj političnih dogodkov na Koroškem in še posebej znotraj slovenske narodne skupnosti pa je pokazal, da KEL kot strankarska formacija vedno bolj zgublja svojo osnovno funkcijo (namreč funkcijo orodja za boj za manjšinske pravice) in ji spričo tega ostaja le možnost, da skuša monopolizirati politično zastopstvo Slovencev v Avstriji.

Stališče Zveze slovenskih organizacij na Koroškem je, kar se tega tiče, znano. Medtem ko ZSO priznava osnovno ustavno pravico vsaki skupini znotraj slovenske narodne skupnosti, da formira volilno skupino ali stranko, pa odločno odklanja vsak poskus monopolizacije narodnostnega gibanja. Na drugi strani pa se zavzema za najširšo možno akcijsko enotnost Slovencev v boju za narodnostne pravice.

Iz teh osnovnih izhodišč bo ZSO izhajala tudi pri jesenskih deželnozborskih volitvah.

Tradicionalni „Jugoslovanski dan“

v okviru 28. avstrijskega lesnega sejma v Celovcu

V sredo preteklega tedna sta gospodarski zbornici SR Slovenije in SR Hrvaške priredili na celovškem sejmu že tradicionalni „jugoslovanski dan". V ta namen sta povabila tudi zastopnike tiska na tiskovno konferenco, ki je bila kljub prazniku v sredo izredno dobro obiskana. To priča o velikem zanimanju za nadalnjo razširitev gospodarskega sodelovanja med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in republiko Avstrijo.

To gospodarsko sodelovanje je že od nekdaj zelo plodovito in koristno za obe sosedni državi. Kakor je dejal zastopnik gospodarske zbornice Slovenije, tovariš Rozman, je to sodelovanje eno najplodovitejših med državami z različnimi družbenimi ureditvami. Vendar za Jugoslavijo še ni docela zadovoljivo, saj le-ta še vedno zmeraj več avstrijskega blaga uvaža kot pa izaža svojega blaga v Avstrijo. To ima seveda tudi negativne posledice za jugoslovansko trgovsko bilanco. Ravno sejemske prireditve, kot npr. lesni sejem v Celovcu, pa nudijo priložnost za izravnavo neuravnovešene trgovske bilance med Avstrijo in Jugoslavijo in je to tudi vzrok, da so jugoslovanska podjetja v tako močnem številu zastopana na tem sejmu.

Jugoslovanski primanjkljaj v trgovanju z Avstrijo znaša približno 4,5 milijarde šilingov. Lani je izvoz jugoslovanskega blaga v Avstrijo dosegel komaj vrednost 1,6 milijarde šilingov, medtem ko je obratno Avstrija izvozila v Jugoslavijo raznega blaga v skupni vrednosti 6,1 milijarde šilingov, tako da je razmerje med uvozom in izvozom znašalo 1:3,7 v škodo Jugoslavije. Zato so se predstavniki jugoslovanskega gospodarstva zavzeli za razširitev izmenjave, vendar so poudarili, da bo za večjo blagovno in turistično menjavo med obema državama treba urediti še nekatere mejne prehode, kot na primer na Pavličevem sedlu ter na Lužah, kjer pa na avstrijski strani še ne kažejo dovolj pripravljenosti.

Jugoslovanski zastopniki so seznanili predstavnike avstrijskega tiska o ponudbah, ki jih ponujajo jugoslovanska turistična podjetja in o uspehih, ki jih je jugoslovanski turizem zabeležil v zadnjih letih. Omenili so zlasti vedno hitrejšo izgradnjo cest in infrastrukture na sploh, ki je predpogoj za mednarodni turizem. Kljub hudi potresni katastrofi v Črni gori spomladi tega leta, je velik del neprizadetih turističnih zmogljivosti v Črni gori zopet zaseden, druge jugoslovanske republike pa so slej ko prej eden najbolj priljubljenih ciljev tujih gostov. To velja zlasti za področje ob obalah Jadrana, kjer zabeleži SR Hrvaška najboljše dosežke. Prav tako je tudi Slovenija izredno priljubljen cilj inozemskih turistov, to pa se še stopnjuje v zadnjem času, odkar gostje vedno bolj spoznavajo, da je Slovenija vredna dopusta ob vsakem letnem času, saj nudi kar neverjetno gosto izbiro rekreacije: od zdravilišč v raznih toplicah preko planinstva, zimskega športa, dopusta na kmetih tja do čistega Jadranskega morja.

V tej zvezi so jugoslovanski zastopniki tudi zavrnili tendenciozno poročanje raznih tujih (in tudi avstrijskih) časopisov, ki so pred nekaj tedni vedeli poročati o kužni razširitvi bolezni meningitis v turističnih središčih Jugoslavije. Da so bile vse te „novice" brez vsakršne realne podlage dokazuje ne nazadnje tudi dokument Svetovne zdravstvene organizacije (WHO), ki je na licu mesta preverila verodostojnost teh poročil in prišla do spoznanja, da so le-ta močno pretirana, saj je pri tej bolezni šlo samo za popolnoma nenevarno, kratkotrajno in nenalezljivo bolezen.

„Jugoslovanski dan" v okviru celovškega sejma se je tudi letos zaključil s sprejemom, ki so ga priredili generalni konzul Milan Šamec ter predstavniki slovenske in hrvaške gospodarske zbornice. Sprejema so se spet udeležili številni vodilni zastopniki političnega in gospodarskega življenja Koroške, Slovenije in Hrvaške, navzoč pa je bil tudi veleposlanik SFRJ na Dunaju Novak Pribičevič. Prav tako so bili močno zastopani tudi koroški Slovenci s predstavniki svojih narodnopolitičnih organizacij in gospodarskih ustanov.

Rekorden obisk

na lesnem sejmu v Celovcu

Minulo nedeljo je bil zaključen letošnji 28. lesni sejem v Celovcu, ki je kot edina tovrstna strokovna sejemska prireditev v Avstriji spet v polni meri izpolnil pričakovanja. O tem morda najbolj prepričljivo govori dejstvo, da so na letošnjem sejmu zabeležili rekordno število obiskovalcev, namreč 296.492, kar je za 12.733 oziroma 4,5 odstotka več kot na lanski prireditvi.

O uspehu celovške sejemske prireditve pa seveda govorijo tudi še drugi podatki. Tako je letos sodelovalo 1596 podjetij, ki so razstavljala svoje izdelke ter obiskovalce sejma seznanjala z dosežki domačega in svetovnega gospodarstva. Ne nazadnje pa je treba omeniti še vrsto strokovnih srečanj, ki so pritegnila številne interesente iz Avstrije in iz številnih drugih držav.

Z zaključkom letošnje sejemske prieditve pa so se pravzaprav že začele tudi priprave za prihodnji 29. lesni sejem, ki bo na celovškem razstavišču v dneh od 9. do 17. avgusta 1980.

Gospodarska izmenjava Jugoslavije

z zahodnimi industrijskimi deželami

V zadnjih šestih mesecih je znašala celotna gospodarska izmenjava Jugoslavije približno pet milijard dolarjev. Delež zahodnega industrijskega sveta je v celotni izmenjavi s svetom narasel od lanskih 50,5 odstotka na letošnjih 54,4 odstotka. Zanimivo je, da znaša izvoz Jugoslavije v zahodne industrijske dežele samo 43 odstotkov, medtem ko le-te uvažajo v Jugoslavijo 60 odstotkov celotnega uvoza v Jugoslavijo.

V prvi polovici tega leta je Jugoslavija izvozila v približno 30 zahodnih industrijskih dežel izdelke za približno 1,3 milijarde dolarjev, to je 21 odstotkov več kot lansko leto. Uvoz iz industrijskih dežel v Jugoslavijo pa se je v istem času zvišal za 41,1 odstotka na 3,7 milijarde dolarjev, kar je imelo za posledico povišanje trgovskega primanjkljaja Jugoslavije s tem področjem od lanskih 1,5 milijarde dolarjev na 2,4 milijarde dolarjev letos. Izvoz je pokril letos torej samo 35,1 odstotka uvoza, medtem ko je lansko leto še znašal 41 odstotkov.

27 odstotkov celotnega izvoza in 40 odstotkov uvoza Jugoslavije se odvija z državami, ki so vključene v Evropsko gospodarsko skupnost. Do konca junija letošnjega leta je Jugoslavija izvozila v devet dežel, ki so vključene v EG, izdelke za več kot 790 milijonov dolarjev, to je 29,8 odstotka več kot lansko leto v istem obdobju.

Jugoslovanski izvoz v dežele, ki so članice EG, se je torej zvišal, razen izvoza v Belgijo in na Nizozemsko, kjer se je nekoliko znižal. V Italijo je izvozila Jugoslavija približno 11,2 odstotka celotnega izvoza, to je izdelke za približno 332 milijonov dolarjev. Izvoz v Italijo se je zvišal v primerjavi z lanskim letom za 21,7 odstotka; v istem času pa se je tudi zelo zvišal uvoz iz Italije, tako da izvoz še nikakor ne krije uvoza.

Največ je Jugoslavija v prvih šestih mesecih tega leta uvažala iz Zvezne republike Nemčije (izdelke za 1,1 milijarde dolarjev ali za 40,6 odstotka več kot lansko leto). Trgovski primanjkljaj Jugoslavije se je torej v tem primeru znatno zvišal, izvoz v ZRN krije samo še 23,8 odst. uvoza.

Trgovski primanjkljaj z Veliko Britanijo se je v istem času občutno znižal zato, ker je uspelo Jugoslaviji zvišati izvoz v to deželo, medtem ko je uvoz iz Velike Britanije ostal približno tako visok kot lansko leto.

V celoti pa se je kljub temu zvišal jugoslovanski primanjkljaj pri trgovanju z deželami Evropske skupnosti in trenutno znaša 500 milijonov dolarjev.

Celotna izmenjava s sedmimi deželami, ki so vključene v EFTA, je v prvi polovici letošnjega leta znašala 676,2 milijona dolarjev (izvoz 168 milijonov dolarjev, uvoz 508 milijonov dolarjev).

V Avstrijo je izvažala Jugoslavija v istem času izdelke za 200 milijonov dolarjev. Najvažnejši gospodarski partner Jugoslavije pa je slej ko prej Grčija.

HAVANA JE PRIPRAVLJENA

za bližnji vrh neuvrščenih

V Havani, glavnem mestu Kube, se bo v kratkem začela vrhunska konferenca neuvrščenih držav. Za to pomembno mednarodno srečanje se Havana temeljito pripravlja. Med drugim so zgradili tudi novo kongresno palačo, v kateri bo potekalo delo šeste konference šefov držav in vlad neuvrščenega gibanja.

Nova kongresna palača je nastala v odlični havanski četrti Kubavaka blizu reke Kibu ter predstavlja najpomembnejši kubanski projekt od zmage revolucije naprej. Palačo je zasnoval arhitekt Antonio Kintana, ki je širom po svetu proučeval podobne zgradbe, preden se je odločil za „svoj" podvig. Posebno močan vtis je nanj menda napravilo središče v alžirskem glavnem mestu, kjer je bila konferenca neuvrščenih držav leta 1973. Havanska kongresna palača pa je seveda nekaj docela specifičnega, nekaj, kar ustreza arhitekturi tamkajšnjega podnebja in se izredno učinkovito spaja z okoljem posebnega dela prestolnice, kamor so jo postavili — sredi morja zelenja in tišine palm in tropskega rastlinja, ki jo obdaja.

Kongresna palača stoji na 60.000 kvadratnih metrih površine, tvorita pa jo dve zgradbi, ki imata po tri nivoje. Za vodje delegacij, njihove sodelavce in poročevalce so uredili posebne avtomobilske privoze, parkirne prostore, vhode in dvorane za delo, prav tako pa so poskrbeli tudi za številno osebje, ki bo streglo udeležencem in spremljevalcem konference. Dvorana za zasedanja premore 1.200 sedežev; če pa bo treba, jo bodo lahko razširili in ji dodali še nadaljnjih 300 sedežev. V tem delu zgradbe so kabine in naprave za simultano prevajanje v šest jezikov, restavracija za 500 ljudi, prostor za srečanje z novinarji, deset salonov za vodje delegacij, kjer si bo moč odpočiti in kjer bodo lahko tekli delovni pogovori. V celotnem kompleksu je nameščena interna barvna televizija. V tem delu je tudi pomožna dvorana za manjše sestanke (ima 150 sedežev), pa posebni prostori, v katerih bo deloval politični in ekonomski odbor konference, ki bo imel na razpolago prostora za 300 oseb.

S posebno pozornostjo bodo v Havani sprejeli novinarje, ki bodo poročali o poteku vrha neuvrščenih. Tiskovno središče je razdeljeno na štiri dele — odvisno od jezika (angleščina, španščina, francoščina in arabščina), v njem pa je vse, kar je potrebno za nemoteno delo, za čim hitrejše poročanje, prehrano, počitek in morebiti potrebno zdravstveno varstvo novinarjev. Sicer pa se bodo akreditirani novinarji lahko svobodno gibali po vsej kongresni palači, se srečevali in pogovarjali z udeleženci konference.

Kongresna palača v Havani, ki jo Kubanci ponosno imenujejo „središče sveta", bo tudi po bližnjem srečanju neuvrščenih služila v važne namene. Tako bo v mogočnem poslopju redno zasedala narodna skupščina Kube, uporabljali pa ga bodo tudi še za druga pomembna domača in mednarodna srečanja.

Tudi pred vojaškim poveljstvom za Slovence ni enakopravnosti

V ENEM PRIMERU PA LE IZJEMA

Že zadnjo leto so se morali slovenski fantje odločno postaviti, da so dobili pred vojaškim poveljstvom v Celovcu svojo pravico uporabe slovenskega jezika pri občevanju s tem uradom. Dosegli pa so svojo pravico le, ker so celi vrsti šikan kljubovali in niso klonili. Vojaško poveljstvo je pravico uporabe slovenskega jezika dovoljevalo le tistim fantom, ki stanujejo v okrajih Beljak dežela, Celovec dežela in Velikovec in še pri teh ne v vseh zadevah. Za mesti Celovec in Beljak te pravice doslej niso priznavali.

Izjemoma pa je vojaško poveljstvo v Celovcu poslalo Slovencu, ki ima stalno bivališče v Celovcu odgovor na prošnjo za odložitev vpoklica v slovenskem jeziku. Julija tega leta je namreč Vinko Wieser, ki se je odločno boril za svojo pravico (borba je trajala več kot pol leta), dobil odgovor v slovenščini v mestu Celovec. Isto vojaško poveljtsvo pa na primer Theodorja Domeja, ki tudi živi v celovški občini, na njegovo izrecno prošnjo, ni pozvalo v slovenščini na orožne vaje in se pri tem sklicevalo na zakon o narodnostnih skupinah.

Oba primera ponovno dokumentirata krivičnost avstrijskih zakonov, ki delijo Slovence na več kategorij in veliki večini Slovencev odvzemajo njihove narodnostne pravice. Zanimivo pa bi bilo zvedeti, po kakšnih kriterijih so se odgovorni uradniki ravnali, da Domeju niso pisali slovensko, Wieserju pa. Očividno ravna vojaško poveljtsvo popolnoma samovoljno. Ravnanje tega urada pa ni samo nedemokratično in neutemeljeno, vrhu tega je še popolnoma absurdno, ker ima namreč eden in isti urad vsa sredstva na razpolago, da občuje s Slovenci, kar je v nekaterih primerih tudi že storil.

Ali se ob tem primeru odgovorni politiki morda hočejo izgovarjati na kakšne stvarne težave pri izpolnjevanju pravic! Kako naj jim to uspe! Ali se takšno ravnanje vojaškega poveljstva s Slovenci sklada s temno in nemškonacionalno preteklostjo avstrijske in posebno koroške vojske, ki je določenim kadrom še vedno za zgled!

Zavedamo se, da v Celovcu in v Beljaku ne živi veliko koroških Slovencev, kljub temu pa je odnos do njih merilo za demokratičnost avstrijskih oblasti. Zadržanje vojaškega poveljstva, ki je v izjemnem primeru odgovorilo v slovenščini Wieserju, drugim pa to pravico zanika, je tudi najboljši dokaz, da trditve deželnega glavarja in raznih ministrov o popolnoma urejenem manjšinskem vprašanju ne odgovarja resnici.

Zanimiva pa je tudi izjava vodje dopolnilnega oddelka vojaškega poveljstva, sekretarja Rulofsa, da je ministrstvo dalo navodilo naj v izjemnih primerih „ustreže" Slovencem z vpoklicem v slovenskem jeziku. To se pravi, da se ministrstvo zaveda, da bo slovenska mladina še naprej vztrajala pri zahtevi svojih pravic in zato pripravlja „kompromisne korake". Vendar ne rabimo „kompromisnih korakov", malenkostno predrejo omejitve zakona o narodnostnih skupinah, za tiste, ki se ne pustijo ustrahovati, temveč zahtevamo popolno uresničitev člena 7 državne pogodbe.

ZIMBABWE (RODEZIJA):

Črno-beli režim

ŠE NE POMENI REŠITVE

Velika Britanija, ki je imela pred leti Zimbabve (Rodezijo) še v kolonialni odvisnosti, je bila na nedavni konferenci Commonwealtha prisiljena kritizirati sedanjo ureditev v Zimbabveju. Pred nekaj tedni je še zagovarjala črno-beli režim Iana Smitha in škofa Abela Muzureve, ki je prišel lani po zelo dvomljivih „volitvah" na oblast. Sedaj pa mora priznati, da vsebuje ustava črno-belega režima preveč privilegijev za belo manjšino, ki šteje le 3,5 odstotka prebivalstva, v parlamentu pa ima 28 od skupno 100 mest. Velika Britanija pa je prišla tudi do zaključka, da sedanji režim ne more zmagati proti osvobodilnemu gibanju, ki ga vodi „Patriotska fronta Zimbabveja".

Britanska vlada predlaga zato za september drugo južnorodezijsko konferenco, na kateri naj bi sodelovali predstavniki režima Smitha in Muzureve, Patriotske fronte in sosednjih držav — tako imenovanih držav „prve bojne črte". Konferenca naj bi bila v Londonu. V predlogu za konferenco pa je vrsta zahtev, ki so za Patriotsko fronto nesprejemljive. Najpomembnejša je zahteva po takojšnem vojaškem premirju, ki naj bi veljalo od začetka konference naprej; važna pa je tudi zahteva po zagotovitvi števila mest za belce v parlamentu.

Do sedaj je režim iz Salisbury-ja izjavil pripravljenost za sodelovanje na konferenci, toda samo, če „ne bo nobenih predpogojev". Države „prve bojne črte" se verjetno ne bodo udeležile konference, ker so mnenja, da je dekolonializacija zadeva, ki jo naj rešita osvobodilno gibanje in za kolonializacijo odgovorna Velika Britanija.

Zastopniki osvobodilnega gibanja še niso izjavili pripravljenosti za sodelovanje pri konferenci, ker še proučujejo britanski dokument. Javnosti pa so že povedali, da vsebuje predlog nekaj nesprejemljivih predlogov. Mugabe, predsednik ZANU (ene izmed organizacij, ki so združene v Patriotski fronti), je izrazil pripravljenost za sodelovanje, vendar le, če se razpustijo vojaške in policijske sile sedanjega režima in jih nadomesti osvobodilna vojna. Izjavil je tudi, da je vojaško premirje lahko le zadnja zadeva pred novimi demokratičnimi volitvami, ki bi bile pod mednarodnim nadzorstvom. Pogoj za nove volitve pa je seveda sporazum o novi ustavi med Veliko Britanijo in osvobodilnim gibanjem.

Druga „Koroška glasbena jesen“ se pripravlja

Že lansko leto sta pripravili zvezi kulturnih organizacij občin Slovenj Gradec in Ravne s sodelovanjem Slovenske prosvetne zveze v Celovcu „Koroško glasbeno jesen“. Prireditve so se vršile v ravenski, dravograjski, slovenjgraški občini, vršile pa so se tudi pri nas, na avstrijskem Koroškem, v Pliberku in v Celovcu.

Koroška glasbena jesen 1978 je bila zelo uspešna, publika je bila navdušena, zato so pristojne organizacije začele pripravljati tudi letošnjo „Koroško glasbeno jesen“. Prireditve se bodo vrstile v septembru, oktobru in novembru, nastopili pa bodo letos v okviru „Koroške glasbene jeseni“ komorni študio zagrebške filharmonije, Irena Grafenauer, trio Cavallieri, Sovenski oktet in Stanko Arnold.

Izkušnje prve prireditve „Koroške glasbene jeseni“ lansko leto so na vsak način pokazale, da je zanimanje za tovrstne prireditve veliko, zato pričakujejo organizatorji tudi letos dober obisk koncertov, zlasti še zato, ker nastopajo v glavnem domači izvajalci in glasbeni umetniki.

Priprave za „Koroško glasbeno jesen“ torej tečejo. Ob tej priložnosti pa si bi lahko ogledali še kulturno dejavnost Koroščev onstran meje, v Mežiški dolini, v poletnih mesecih. V tej zvezi je predvsem omembe vreden Turistični teden v Črni, ki se je vršil od 11. do 19. avgusta. Na sporedu je bila cela vrsta prireditev, literarnih večerov, koncertov raznih pevskih zborov, nastopov glasbenikov, likovnih in drugih razstav.

Na Ravnah, kjer so spomladi bili tri mesece trajajoči Prežihovi kulturni dnevi, pa v poletnih mesecih ni bilo kakšne posebne kulturne dejavnosti. Isto pa velja tudi za Slovenj Gradec, kjer trenutno razen razstave slikarja jubilanta Božidarja Jakca v Umetnostnem paviljonu, ni kakšnih posebnih kulturnih prireditev.

V začetku poletja, meseca junija, so bile še kulturno aktivne Ravne. Priredile so srečanje oktetov, republiško revijo ljudskih pevcev, plesalcev in godcev. Tudi v Slovenj Gradcu so v začetku poletja bili še bolj aktivni. Sami so se predstavili s komedijo „Matiček se ženi“.

Glavni vzrok zato, da v tem območju kulturna dejavnost poleti ni tako pestra kot na primer jeseni, pozimi in spomladi, je v tem, da se pač v času dopustov ne izplača pripravljati toliko kulturnih prireditev, ker domačini večinoma odhajajo na dopuste, turisti pa so v tem kraju še bolj redki.

Vendar pa s tem ni rečeno, da „Koroško kulturno poletje“ ne nudi turistom ničesar. Poleg razstave znamenitega jugoslovanskega slikarja Božidarja Jakca si turisti in domačini lahko ogledajo tudi še Tretjakovo afriško zbirko. V Ravnah pa si lahko ogledajo Delavski muzej, Kefrov mlin, bogato študijsko knjižnico ipd.

Več prireditev je v poletnih mesecih v Radljah in okolici. Tako so na primer v Ribnici naštudirali „Rokovnjače“, v bližnji okolici pa pripravljajo brigadirji, ki se nahajajo na delovni akciji „Kobansko 79“ in radeljska kulturna skupnost tudi še druge kulturne prireditve.

Pomanjkljivo sodelovanje turističnih organizacij s kulturnimi organizacijami na tem območju pa je v glavnem krivo, da poletna kulturna dejavnost zastaja za to v drugih letnih časih. Prebivalci jugoslovanske Koroške zastopajo v veliki meri mnenje, da ne bodo pripravljali sami zase prireditev, zlasti pa ne v času, ko se večina domačinov nahaja na dopustu in bi zato pripravljene prireditve trpele pod pomanjkanjem publike, gledalcev, ki bi jih uživali.

Hrvaška občina Ludbreg navezuje stike s slovensko manjšino

Sedež Zveze slovenskih organizacij v Celovcu je 16. avgusta obiskala delegacija občine Ludbreg na Hrvaškem pod vodstvom predsednika občinske skupščine Dragutina Novaka. S predstavniki ZSO pod vodstvom tajnika Feliksa Wieserja so se pogovarjali o konkretnem sodelovanju predvsem na gospodarskem področju.

Občina Ludbreg blizu Varaždina na Hrvaškem je ena od prvih hrvaških občin, ki so začele sistematično razvijati takšne odnose s slovensko manjšino na Koroškem. Občina Ludbreg je imela v zadnjih desetletjih hiter gospodarski razvoj, ki ni izhajal v prvi vrsti iz pomoči s strani republike, temveč je zrasel iz samostojnih moči občinskih delovnih organizacij.

Letos junija so zastopniki ZSO obiskali občino Ludbreg, si ogledali nekatere delovne organizacije in se pogovarjali z zastopniki občine o konkretnih možnostih sodelovanja. Kot sad tega sodelovanja pa je konec junija nastopil v novem kulturnem domu na Radišah ansambel amaterskega Kulturno-umetniškega društva „Anka Ošpuh“, ki je našo javnost zelo navdušil s tamburaškim zborom, folklorno skupino in ženskim pevskim zborom. Tokratni obisk pa je služil poglobitvi teh vezi. Med drugim so se dogovorili, da bo radiško prosvetno društvo nastopilo na Hrvaškem in tako vrnilo obisk društvu „Anka Ošpuh“.

Gostje iz Ludbrega so se mudili tudi na Celovškem lesnem sejmu, v spremstvu predstavnikov ZSO pa so si ogledali tudi kulturni dom na Radišah in obiskali dvojezični otroški vrtec in kulturni dom v Šentprimožu.

Slovensko prosvetno društvo „Vrtača“ v Slovenjem Plajberku vabi na

KULTURNI VEČER

v soboto 25. avgusta 1979 ob 20. uri pri Lauseggerju (hotel) v Slovenjem Plajberku.

Sodelujejo: citraški trio „Pobratenje“ iz Tržiča, dekliški kvintet iz Bukovice, moški zbor SPD „Trta“ iz Žitare vasi

Prisrčno vabljeni!

SLOVENSKO PROSVETNO DRUŠTVO RADIŠE

v a b i n a

srečanje pevskih zborov

OB 75-LETNICI OBSTOJA

v nedeljo 26. avgusta 1979 ob 14. uri v Kulturnem domu na Radišah

Sodelujejo:

mešani zbor SPD „Bilka“, vodi Joško Boštjančič
moški zbor SPD „Edinost“, vodi Valentin Pavlič
mešani zbor SPD „Gorjanci“, vodi Stanko Wrulich
moški zbor SPD „Jepa-Baško jezero“, vodi Martin Ressmann
moški zbor SPD „Kočna“, vodi Anton Feinig
moški zbor KUD „Stane Žagar“, vodi Egi Gašperšič
folklorna skupina „Planina“, vodi Mira Oraže
moški zbor SPD „Svoboda“, vodi Stanko Černic
tamburaški zbor SPD „Zvezda“, vodi Dorica Sabotnik
moški pevski zbor „Valentin Vodnik“ iz Doline pri Trstu, vodi Ignac Ota
mešani in moški zbor SPD „Radiše“, vodita Šimej in Stanko Wrulich

Po prireditvi bo zabava na prostem

igrajo Fantje iz Podjune

Ljubitelji slovenske pesmi in kulture prisrčno vabljeni! Odbor

Festival folklore v Beltincih

V BELTINCIH, slovenski vasi ob madžarski meji, se odvija vsako leto folklorni festival. Letos se je vršila ta prireditev že devetič. Festival se je pričel v soboto, dne 11. avgusta zvečer, nastopale pa so razne skupine iz Jugoslavije, izseljenske skupine, zastopani pa so bili tudi koroški Slovenci. Čeprav je bilo vreme bolj slabo, je bila prireditev zelo uspešna.

Prireditev se je odvijala v parku v Beltincih, v bližini starega gradu. Geslo festivala pa je bilo „Pesem in ples družita narode“. Kot že omenjeno, so na tej prireditvi bili zastopni tudi koroški Slovenci in sicer s folklorno skupino iz Globasnice, ki jo je vodil Luka Hudl.

Festival je, kot rečeno, imel v glavnem funkcijo družiti narode, to pa je prišlo do izraza tudi v nagovoru, ki ga je držal Beltinčan Martin Horvat. Poudaril je namreč prijateljstvo med narodi in narodnostmi v Jugoslaviji in zunaj meja.

Na tem festivalu prijateljstva med narodi pa se niso predstavile samo razne skupine s svojo folkloro, s svojimi plesi. Govora je bilo tudi o šegah in običajih, pregovorih in ljudski tradiciji sploh. Nekatere navade, ki so bile prikazane, so bile zelo smešne, tako da je bilo poskrbljeno tudi za smeh. Tako se je na primer v neki vasi, potem ko so ženske posadile buče, najdebelejša usedla na konec njive in dejala „naj zrasejo tako debele buče, kot je moja rit“. Podobnih smešnih navad pa je bilo še več.

Na festivalu je nastopila še folklorna skupina jugoslovanskih izseljencev iz Kanade, ki so zaplesali nekaj prekmurskih in drugih slovenskih plesov. Navzoča pa je bila tudi folklorna skupina iz Madžarske, ki je predvajala čardaše in druge madžarske plese.

„Satan, njegovo delo in smrt“

Zbornik člankov, razprav in zapisov zgodovinarja dr. Toneta Ferenca, ki se skoraj v celoti nanašajo na medvojne dogodke na Primorskem

Najnovejše delo našega znanega zgodovinarja dr. Toneta Ferenca pod naslovom „Satan, njegovo delo in smrt“, je v bistvu zbornik njegovih člankov, razprav in spisov, za katere je, kot pravi avtor sam, značilno, da so nastali poleg njegovega temeljnega raziskovalnega dela. „V domačih in tujih arhivih“, pravi avtor, „sem namreč našel nove dokumente in podatke o fašističnih zločinih, partizanskih akcijah itd., pa sem menil, da bi morda zanimali našo javnost. Druga značilnost mojih prispevkov je ta, da sem v njih bolj kot v drugih svojih razpravah pustil besedo dokumentom samim. Sodil sem namreč, da je predvsem pri obravnavi fašističnih zločinov — in večina knjige obravnava prav nje — prav, da bralec čim več zve iz dokumentov samih. Pri nekaterih prispevkih pa gre sploh za prvo objavo pomembnejših dokumentov z obsežnejšimi pojasnili.

Tretja značilnost teh prispevkov je, da so bili že vsi objavljeni v reviji Borec in nekateri zaradi svoje zanimivosti tudi v drugih časnikih. Založba Borec je zato sklenila, da jih zbere v posebni knjigi, ki ima naslov po prvem in najobsežnejšem prispevku „Satan, njegovo delo in smrt“. Ta prispevek je uporabilo tudi tržaško sodišče v sodni obravnavi proti zločincem iz t. i. akcijskega oddelka „Reinhard“ od februarja do aprila 1976 in me kot pisca in zgodovinarja povabilo za pričo.

Prispevkov nisem uvrstil v knjigo po časovnem razporedju njihove prve objave, temveč sem jih združil po sorodnosti v štiri tematska področja: fašistične zločine, nove okupatorjeve in nove partizanske dokumente ter partizansse akcije.“

Tako pravi skromno v uvodu dr. Tone Ferenc k svoji najnovejši knjigi, ki zaradi svoje aktualnosti, zgodovinske tehtnosti in marsikatere novosti terja morda malce daljši razbor.

Že omenjeni, prvi daljši prispevek o esesovskem zločincu Chrisianu Würthu pomeni v nekem smislu dokončno razkritje in predstavitev morda enega najhujših nacističnih zločincev, ki je našel svojo smrt prav pri nas na Primorskem in ga je kaznovala partizanska krogla. Vendar sta bili doslej Würthovo satansko delovanje in njegova smrt bolj malo raziskani, dr. Ferenc pa je na podlagi dokumentov in raziskav tako najbolj pretresljivo in dokumentarno neizpodbitno postavil pred nas podobo tega satana v človeški podobi, ki si ni umazal rok in duše samo na Poljskem, temveč tudi pri nas in v tržaški Rižarni, kjer je samo nadaljeval s svojim profesionalnim poslom zločinca in krvnika. Zato ni nič čudnega, če je njegovo pričevanje v Trstu odmevalo na široko v italijanski javnosti, saj je Ferenc s svojim delom sodišču v Trstu predložil dokumente, ki so se nekaterim zdeli celo eksplozivni, kar zadeva Rižarno v Trstu.

Tudi drugi prispevek pod naslovom „Lalka“ v Trstu, Gorici in Vipavski dolini in s podnaslovom „Kralj smrti“ iz Treblinke, Kurt Franz, učitelj slovenskih in italijanskih kolaboracionistov, nam razkriva biografijo in delovanje drugega velikega nacističnega zlikovca, ki je po opravljenem „krvavem“ delu v Treblinki na Poljskem svojo profesijo nadaljeval po naših, konkretno primorskih tleh. Tudi tu je dr. Ferenc z neusmiljeno logiko dokumentov in pričevanj prikazal podobo Kurta Franza ne zato, da bi ga „popularizíral“, kot pravi v sklepni besedi tega svojega prispevka, temveč je hotel z njim prikazati le moralni „lik“ človeka (ali bolje: nečloveka!), ki je uril in vzgajal slovenske in italijanske kolaboracioniste in ga je končno tudi doletela roka pravice, sicer pozno, ko ga je 3. 9. 1965 porotno sodišče v Düsseldorfu zaradi zločinov v Treblinki obsodilo na najvišjo kazen v ZR Nemčiji, na dosmrtno ječo.

Tudi tretji prispevek. „Dva od njih so obglavili s sekiro“, zadeva Primorsko in sicer znani okupatorjev zločin v Idrskih Krnicah. Dr. Ferenc je pojasnil ta zločin, našel tudi zločince in tudi ugotovil, kako so te, naravnost dantejevske fotografije, našle pot v partizane in tako v širšo javnost, čeprav pri tem žal ni mogel ugotoviti identitete obeh partizanskih žrtev.

Četrti prispevek pod naslovom „Komandant z železno roko“ govori o pokolu na Orehovici pri Izlakah. Tudi v tem prispevku spoznamo delovanje in lik esesovskega zločinca Lindnerja, ki ga je na naših tleh dohitela zaslužena krogla.

V nadaljevanju objavlja naš avtor nemški dokument o zločinu v vasi Strmec pod Mangartom, prav tako zanimivi pa so tudi italijanski viri o požigu Ustja pri Vipavi, ki so objavljeni v članku pod naslovom „Kazenska ekspedicija se je izrodila v vandalizem in ropanje“.

Zelo tehten in z novimi dokumenti podprt je tudi prav tako nadaljnji prispevek pod naslovom „Velika izdaja pri Trstu in na južnem Primorskem v začetku leta 1942, kjer sta pojasnjeni vlogi Cvetka Grilanca in Sergija Živca, ki sta bila v bistvu zaupnika generalnega inspektorata javne varnosti za Julijsko krajino in povzročila veliko škodo narodnoosvobodilnemu gibanju tako v Trstu kot v njegovem neposrednem zaledju. S prispevkov „To ni lepo!“, ki obravnava okupatorjev dokument o zločinih v Srbiji jeseni 1941. leta zaključuje Ferenc prvi razdelek svoje knjige.

V drugem razdelku pod naslovom „Novi okupatorjevi dokumenti“ je najprej objavljen okupatorjev dokument o 22. juliju 1941., slede okupatorjevi dokumenti o hajki na Gorenjskem 8. in 9. avgusta 1941, daljši okupatorjev dokument o Rašici, okupatorjev dokument o uničenju Radomeljske čete na Golčaju in okupatorjev dokument o streljanju talcev v Celju.

V tretjem razdelku pod naslovom Novi partizanski dokumenti je na prvem mestu objavljeno „Izgubljeno prvo dnevno povelje brigade Ivan Cankar“, ki ga je Ferenc odkril preko italijanskih dokumentov. In končno je v tem razdelku objavljen tudi prispevek za zgodovino Vojkove brigade pod naslovom „Ustanovitev Vojkove brigade“.

Zadnji in četrti razdelek pod naslovom Partizanske akcije nam uvodoma prinaša spis pod naslovom „Dva nemška policijska generala pred Dražgošami“ in odgovarja na vprašanje, kdo je bil generallajtnant Georg Schreyer. Nadaljnji prispevek pod naslovom „Komu nagrado za Vojkovo glavo?“ z dokumenti priča, kako so si takrat visoko nagrado v višini 50.000 lir razdelili tisti pripadniki italijanske vojske, ki so sodelovali v bojih, v katerih je bil Vojko hudo ranjen in kasneje tem ranam tudi podlegel. Naslednji prispevek govori o eni najuspešnejših partizanskih akcij v Slovenskem primorju poleti 1943, o partizanski zmagi v Razorih in fašističnem požigu Vojskega pod naslovom „Napad je bil nenaden, močan in kratkotrajen“, medtem ko tudi predzadnji sestanek zadeva Primorsko, saj gre za dokumentacijo o smrti nemškega majorja Franca Steudela pri Kobaridu pod naslovom „Partizanska pravica udarja brez milosti“. Zadnji sestavek tega razdelka in tudi knjige same pa je posvečen sovražnikovi dokumentaciji o „partopu“ in nosi naslov „Izstrelek ima veliko razstrelilno moč“.

Ferencova najnovejša knjiga je torej zanimiva, prinaša celo vrsto novosti in na podlagi številnih novih dokumentov pojasnjuje celo vrsto dogodkov in usod posameznikov v bojih na naših tleh. Pri tem je tu najti še številno fotografsko dokumentarno gradivo, ki skupaj s številnimi pripombami k posameznim prispevkom v knjigi znanstveno neoporečno prispeva marsikaj k razsvetlitvi nekaterih dejstev, za katere smo doslej menili, da so dokončna in osvetljena.

Knjigo dr. Toneta Ferenca je izdala založba Borec v opremi Cvete Stepančičeve.

Primorski dnevnik

Folklorna skupina „Karpoš" je uspešno nastopala na Koroškem

Pred nedavnim smo poročali, da je velikovški župan prepovedal nastop otroške folklorne skupine „Karpoš" iz Skopja v Velikovcu, v dvorani „Neue Burg". Folklorna skupina se nahaja v Avstriji, ker bo nastopila v okviru otvoritve „Uno-city" na Dunaju. V Velikovcu sicer ni bilo prostora za nastop te mladinske skupine, vendar pa je nastopila skupina v Šmohorju in Globasnici. Oba nastopa, posebno še ta v Globasnici, sta bila zelo uspešna in dobro obiskana.

V četrtek, dne 16. 8. je nastopila otroška folklorna skupina „Karpoš" iz Skopja pri Šoštarju v Globasnici. Do osmih je bila dvorana nabito polna, navzoči pa so bili poleg številnih domačinov tudi gostje iz tujine in Slovenci iz bolj oddaljenih krajev. Med častnimi gosti je bil navzoč tudi novi konzul SFRJ v Celovcu, Alfonz Naberžnik. Po kratkem pozdravu, ki ga je držal dr. Janko Zerzer v slovenskem in nemškem jeziku, se je začel pester spored dvournega programa, ki ga je pripravila skupina „Karpoš". Na sporedu pa so bili poleg raznih plesov tudi pevski in instrumentalni vložki.

Folklorna skupina je navduševala predvsem s svojo pestrostjo, z različnimi nošami, z gibčnostjo in kvaliteto znanja sploh. Prikazala nam je razna kola in narodne plese narodov in narodnosti Jugoslavije in nam posebno še zbližala svojo domovino Makedonijo. Videli smo tako na primer Brankovo delo, kolo narodov in narodnosti Jugoslavije, več plesov iz zvhodne Makedonije, za katere so značilni hitri ritmi, moški junaški ples, ki prikazuje borbo za svobodo makedonskega naroda, Kalajdžijsko kolo, bunjevačko momačko kolo — vesel ples iz Vojvodine, pesmi in plese iz Srbije, Dalmacije in Hrvatske itd.

Folklorni ansambel „Karpoš" iz Skopja je najmlajši ansambel Jugoslavije, obstaja pa že deset let in je vsekakor zelo uspešen. Priredil je že več kot 1000 koncertov, nastopa tudi na znanem festivalu otroka v Šibeniku, turneje pa je delal tudi že po Franciji, Švedskem, Danskem, Angliji, Avstriji, Italiji itd.

Kljub vročini in nabito polni dvorani je bil folklorni večer v Globasnici kulturni užitek in se je obisk izplačal — tudi če se je bilo treba pripeljati iz malo bolj oddaljenih krajev. Bil je kulturna obogatitev, saj nam je zbližal kulturo jugoslovanskih narodov in narodnosti. Aplavz, ki je sledil posameznim točkam je bil izraz zadovoljstva publike in zahvala malim gostom za svoj trud in za posredovanje lepega večera.

Izlet radiških prosvetašev

Na veliko gospojnico smo se v ranih urah radiški pevci, prosvetaši in tisti, ki so pri gradnji naše lepe dvorane na kakršenkoli način pomagali, zbrali, da napravimo izlet na Gorenjsko in pa še malo na Notranjsko. Pot nas je vodila preko Ljubelja v Kropo in preko planinskega področja Jamnik v Dražgoše, kjer smo si ogledali mogočni spomenik padlim partizanom. Domačin, ki je sam komaj ušel smrti, (postrelili so skoraj vse vaščane), nam je pripovedoval o strahotah tistega časa, ko so nemški fašisti divjali in si hoteli pokoriti slovensko ljudstvo. Najprej so pokončali prebivalce nato pa minirali vsako hišo posebej in pognali v zrak. Žilavi Dražgošani pa so po vojni zopet obnovili opustošeno vas, tako da je danes ponos Selške doline.

Naj izrečemo ob tej priložnosti zahvalo tovarišu Križniku iz Škofje Loke, ki nas je spremljal na naši poti in nas seznanjal s posebnostmi lepe Gorenjske, to pa vse prostovoljno in celo v času svojega dopusta.

Iz Dražgoš smo se po lepi asfaltni cesti spustili v Selško dolino v Železnike, kjer smo si ogledali veliko tovarno Alples. V tovarni so nas prijazno sprejeli, zlasti direktor tovarne inž. Demšar. V sejni sobi so nam prijazno postregli s sokom in odlično turško kavico. Direktor nas je podrobno seznanil s posebnostmi tovarne, ki zaposluje okoli 900 ljudi, nato pa smo naredili še ogled obratov in se še prepričali, kako je to v praksi. V tovarni nas je pozdravil tudi mladi škofjeloški župan tovariš Žakelj, ki nam je razlagal o posebnosti krajev škofjeloške občine. Po ogledu tovarne smo se podali po dolini navzdol proti Škofji Loki, kjer smo v bližini mesta obiskali kraj Crngrob, kjer so nas navdušeno sprejeli škofjeloški župnik s svojimi pevci. Tam smo imeli tudi mašo, v okviru katere so njihovi pevci lepo ubrano peli. Po stari navadi so nam postregli s kruhom in domačim žganjem. Pod lipo se je razvila prijetna domačnost, ki pa smo jo morali prekiniti, ker je bil na programu ogled Škofje Loke, kjer smo si napolnili tudi naše prazne želodce. V tem lepem mestu smo imeli tudi nekaj časa, da smo si ogledali njegove zanimivosti, katerih je na pretek.

Naslednji naš cilj je bil obisk bolnice Franja na Notranjskem. Tja smo se pripeljali po slikoviti Poljanski dolini. Ta čudoviti kraj, kjer je bila skrita bolnica, da je fašisti niso mogli odkriti, je danes cilj tisočev in tisočev ljudi iz celega sveta, ki se kar ne morejo načuditi, kaj vse so zmogli partizani v tistem groznem času in kaj vse so ustvarili, da bi pomagali svojim tovarišem, ki so bil v sili. Bolnica Franja je živ spomenik volje in žilavosti slovenskega ljudstva.

Na poti domov smo se ustavili v neki gostilni, kjer smo si pri sladkem vinčku in lepi slovenski pesmi tudi povedali še marsikatero. Tudi tu je bil v naši družbi škofjeloški župan, za katerega je znano, da ima zelo rad koroške Slovence. Kar prehitro je minil čas in morali smo odriniti na pot in se vrniti na naše domove. Ta tako prijetni dan nam bo ostal v nepozabnem spominu.

Hodiše - poletna noč

Med številnimi prireditvami, ki so namenjene tujim turistom na letovanju na južnem Koroškem, katerih namen je, da spoznavajo slovensko kulturno in družabno dejavnost, so kulturni večeri, folklorni nastopi, poletne noči itd.

Ena takšnih kulturnih prireditev je bila tudi v soboto 11. avgusta v Dvorcu pri Hodišah v gostilni Čimžar. Organizator „poletne noči", tako se je imenovala kulturna prireditev, je bil Slovensko prosvetno društvo „Zvezda" v Hodišah, ki se je odlično pripravilo in želo tudi temu primeren uspeh. Čimžarjeva dvorana je bila napolnjena do zadnjega kotička, kar priča o izrednem zanimanju za tovrstno kulturno dejavnost.

Poleg domačinov od blizu in daleč, se je poletne noči udeležilo zelo veliko turistov, ki so tako imeli priložnost spoznati in seznaniti se z našim domačim prebivalstvom. Prepričani smo, da so tudi na tej prireditvi dojeli dejstvo, da na tej zemlji živita dva naroda, kar uradna Avstrija rada zamolči. Z veseljem lahko ugotovimo, da je prebit led in da Slovenci na Koroškem nismo več neznano ljudstvo, kot je to bilo še pred leti ko naša društva še niso bila v akcijah, da to zmoto oziroma sramoto razkrijejo. Na hodiški „poletni noči" sta poleg domačega tamburaškega zbora nastopila še moški pevski zbor SPD „Kočna" iz Sveč ter folklorna skupina iz Globasnice. Njihova izvajanja so bila odlična, zato so želi tudi navdušen aplavz. Medtem ko je zbrano publiko pozdravil v obeh deželnih jezikih Ludvik Zwander pd. Kajžnik, je profesor dr. Janko Zerzer povezoval posamezne točke kulturnega sporeda.

Po kulturnem delu je bila kot po navadi prijetna zabava v okviru katere je igral za ples ansambel „Fantje iz Podjune".

V mednarodnem letu otroka

Služba za ljudsko zavarovanje — Generali si je izmislila za mednarodno leto otroka posebno atrakcijo, ki bo pomagala skrbeti za varnost otrok na cesti. Je to smerni kazalec za kolesarje. Ta smerni kazalec se namesti ob strani kolesa in tako da kolesarju več prostora v prometu, ker so avtomobili in drugo prometna sredstva tako prisiljeni, voziti se bolj oddaljeno od kolesarjev. Smerni kazalec je signalne barve, tako da ga v prometu ni mogoče spregledati, beli in rdeči reflektorji pa skrbijo, da je dobro viden tudi ponoči, kar skrbi za dodatno varnost kolesarjev v prometu.

Smerni kazalec, ki naj bi pomagal preprečevati prometne nesreče, se dobi v vseh podružnicah in trgovinah službe za ljudsko zavavanje — Generali in pri vseh sodelavcih te službe. Ena takšnih podružnic je v Pliberku, in sicer v Posojilnici v prvem nadstropju, Völkermarkter Straße 1, obratuje pa vsak dan od 9. do 10. ure (telefon 0 42 35 / 31 23).

Ledince

Hudo nas je prizadela žalostna vest, da je nepričakovano umrla Frančiška Arneitz pd. Vaznikova mama iz Spodnjih Borovelj. Na poti v cerkev ji je nenadoma postalo slabo in tudi zdravniška pomoč ji ni mogla pomagati. Umrla je v 75. letu starosti. Za vse, ki so jo poznali je bil to velik udarec, saj je bila znana kot dobra in povsod priljubljena žena.

Pred 50 leti se je poročila z danes že pokojnim Vaznikovim Francijem. V zakonu se jima je rodilo štiri otrok.

Vaznikova mama izhaja iz Mlinarjeve hiše v Malencah. Z možem sta imela nekaj let v najemu gostilno v Veliki vasi pri Šentjakobu, pozneje pa sta prevzela Vaznikovo domačijo, kjer sta se pehala za vsakdanji kruh. Leta 1962 je prevzel sin domovanje, mama pa je šla na prevžitek v kajžo. Čeprav je odložila odgovornost za hišo, je še vedno pridno pomagala in bila v veliko oporo mladim.

Vaznikovo mamo je odlikovala zvestoba do svojega ljudstva in kot taka je tudi otroke vzgojila v zveste pripadnike naše narodne skupnosti. Rada se je udeleževala naših prireditev in zlasti rada prebirala slovensko čtivo. Pogreb Vaznikove mame je bil v ponedeljek 6. avgusta. Velika množica ljudi je pokojno spremljala na njeni zadnji poti na pečniško pokopališče, kjer je našla svoje zadnje počivališče.

Pogrebni obred je opravil magister Peter Sticker ob asistenci novomašnika Marijana Schusterja in dr. Janka Mikule. Od pokojne so se poslovili tudi domači pevci in ji s slovensko pesmijo, ki jo je tako ljubila, izkazali poslednjo čast.

Pokojno Vaznikovo mater bomo ohranili v častnem spominu globoko prizadetim svojcem izrekamo naše globoko sožalje.

Šentjakob v Rožu

Pred nedavnim so v občini Šentjakob v Rožu gasilci požarnih bramb Šentjakob in obeh krajevnih gasilskih društev Breznica-Podroščica in Podgorje imeli volitev svojih komandantov. Ob navzočnosti župana Janeza Gressla je bil v šentjakobski požarni brambi ponovno izvoljen za komandanta Ernst Jenul, za namestnika komandanta pa Franz Sereinig.

Nova komandanta požarne brambe Breznica-Podroščica in Podgorje pa sta Fritz Sucher oziroma Johann Wrolich.

Župan Gressl se je zahvalil novim komandantom in njihovim zastopnikom za njihovo dosedanje delo, hkrati pa jih je prosil, da bi bili še v prihodnje tako prizadevni kot so bili do sedaj.

Ob tej priložnosti so bili počaščeni zaslužni gasilci za njihovo 25-letno zvesto delo na gasilskem področju. Ta čast je doletela Johanna Isoppa, Urbana Perdacherja ter Valentina Müllerja, vsi trije so bili odlikovani s koroško kolajno.

Svetovno prvenstvo veslačev na Bledu

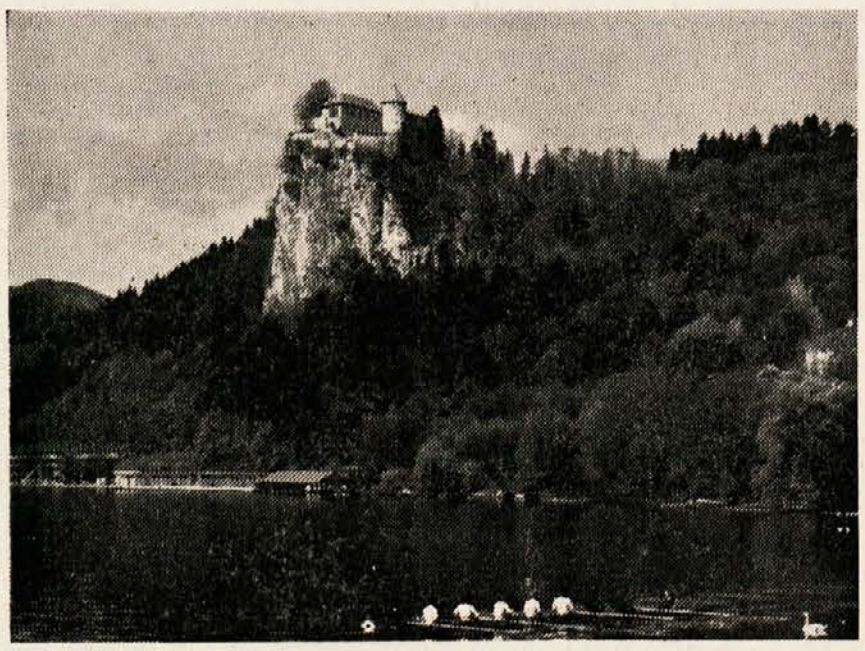

Prihodnji teden 28. avgusta se bo začelo svetovno prvenstvo veslačev na Blejskem jezeru, ki bo trajalo do 9. septembra. Bled bo torej gostitelj najboljših veslačev na svetu. Zadnje svetovno prvenstvo na Bledu je bilo leta 1966, torej pred 13 leti. Letošnjega svetovnega šampionata na Bledu se bo udeležilo več kot 1500 tekmovalcev iz 33 držav. Kakor leta 1966, tako bo predsednik Tito tudi letos pokrovitelj te velike športne prireditve, Janez Zemljarič pa predsednik organizacijskega odbora.

Svetovno prvenstvo bo spremljalo nad 250 novinarjev, TV in radijskih reporterjev ter fotoreporterjev. Televizijska slika bo šla v dvaintrideset držav.

Trenutno so še mrzlične priprave, v okviru katerih so med drugim na Bledu v Zaki razširili in asfaltirali cesto. Svetovno prvenstvo bo stalo okoli 12 milijonov dinarjev. Veliko so prispevale sosednje občine zlasti gorenjske, ker bo šampionat pomembna turistična reklama, ne samo za Bled temveč tudi za vso Gorenjsko.

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt - Celovec, Gasometergasse 10, tel. 32 5 50; tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec — Borovlje.

OBJAVA

Vodstvo strokovne šole za ženske poklice v Št. Petru pri Št. Jakobu v Rožu sporoča vsem interesentkam, da bo

JESENSKI SPREJEMNI IZPIT V PONEDELJEK 10. SEPTEMBRA 1979.

Interesentke, ki so sprejemni izpit pozitivno opravile na kakšni tovrstni nemški strokovni šoli prestopijo lahko v našo šolo brez sprejemnega izpita.

Možen je še tudi vpis v ENOLETNO GOSPODINJSKO ŠOLO.

Prijave so možne pismene, osebne in po telefonu.

Vodstvo šole

SPD „Radiše" praznuje 75-letnico obstoja

Prihodnjo nedeljo bo Slovensko prosvetno društvo v Radišah praznovalo 75-letnico svojega obstoja. Jubilej, ki je pomemben za vse Slovence, bomo praznovali v kraju, ki si je s svojo bližnjo okolico skozi vsa desetletja ohranil svoj pretežno slovenski narodnostni značaj. K temu je odločilno prispevalo delovanje prosvetnega društva, ki je znalo vsa leta organizirati bogato kulturno dejavnost. Tudi v novih okoliščinah — po združitvi z občino Žrelec — se je znalo uveljaviti in z gradnjo novega kulturnega doma znalo celo izboljšati pogoje svojega delovanja. To je lep uspeh neumornega društvenega dela v tej neposredni bližini glavnega mesta Celovca.

Društvo je bilo ustanovljeno 14. 8. 1904 pod imenom „Katoliško slovensko izobraževalno društvo" na Radišah. Prvi začetki napolorganiziranega kulturnega delovanja pa segajo pravzaprav še v dobo 80. in 90. let 19. stoletja. V prvih letih društvenega delovanja pred prvo svetovno vojno so se Radišani na raznih zborovanjih bavili predvsem z gospodarsko-kmetijskimi in kulturno-vzgojnimi problemi. Poseben odbor se je trudil tudi za nekatera cerkvena opravila, skušali pa so ustanoviti tudi domačo posojilnico, kar jim pa ni uspelo.

Glavna društvena dejavnost pa je tudi že tedaj obstajala v petju, tamburašanju in v odrskih nastopih. V plebiscitnem času pa se je društveno delo osredotočilo na zborovanja in predavanja na katerih so propagirali slovensko nacionalno odločitev.

Po plebiscitu je bilo društveno delo zelo otežkočeno, atmosfera v deželi je bila tako zastrupljena, da društvo nekaj let ni moglo delovati. Delovanje društva je bilo obnovljeno šele leta 1929. Kot odborniki pa so tedaj že sodelovali npr. Janko Tolmajer in Šimej Wrulih, ki sta še danes aktivna društvenika. V tistem času je deloval pevski zbor pod vodstvom organista Alojzija Talerja, poleg tega pa še tamburaški zbor, katerega sta vodila brata Šimej in Rupi Wrulich. Imeli pa so tudi odrske nastope, ki jih je režiral Štefan Koren, doma iz Šmihela. Društvo pa je organiziralo tudi kuharski tečaj za ženske.

Poleg glavne ovire — pomanjkanja primernih prostorov — sta delovanje društva ovirali pred drugo svetovno vojno še občina in žandarmerija, ki sta z različnimi pretvezami preprečevali slovenske prireditve. Radiški prosvetaši pa so bili konfrontirani v tistih letih tudi z nacionalističnimi napadi, ko so npr. nastopali v Kotmari vasi, kjer

(Dalje na 8. strani)

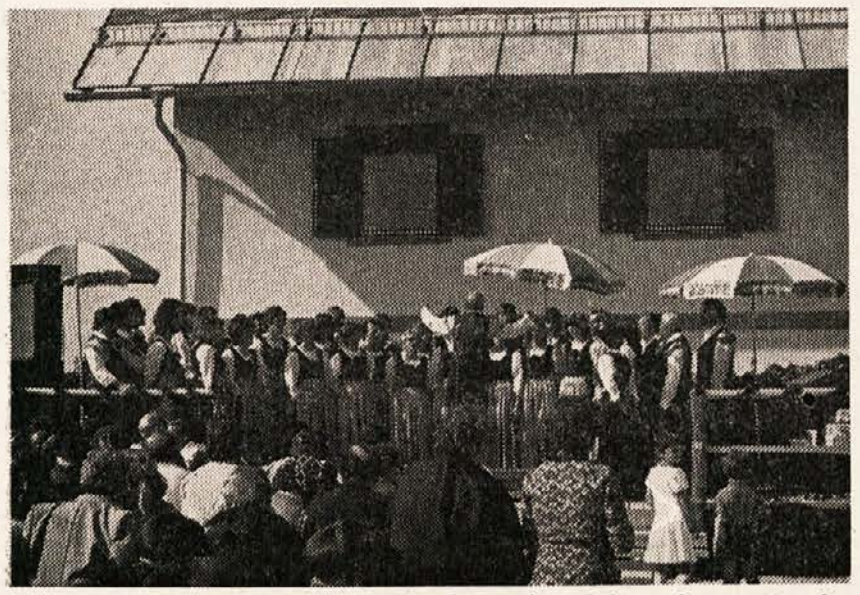

Mešani in moški pevski zbor sta osnova delovanja radiškega društva. V zadnjih letih delujeta tudi ženski zbor in „Radiški fantje". Na sliki mešani zbor pod vodstvom Šimeja Wrulicha ob otvoritvi kulturnega doma.

Eden glavnih pobudnikov ustnovitve društva:
kaplan Valentin Lackner

Predsedniki društva:
Jožef Schuschnig, Šimej Ogris, Franjo Ogris, Ferdinand Vrolich, Janko Tolmajer in Šimej Wrulich

Igraiska dejavnost je poleg petja najbolj razvita kulturna dejavnost na Radišah. Nastopala pa je tudi že mlada godbeno-pevska skupina.

DRUGI POHOD PO GURAH

V nedeljo 12. avgusta sta Slovensko prosvetno društvo „Bilka" in Krajevno združenje Zveze slovenske mladine v Bilčovsu priredila takoimenovani „pohod po Gurah", ki je bil tokrat drugi po vrsti, vendar (prvič) z drugim naslovom. Večina izletnikov, ki se je udeležila pohoda živi na Gurah in se imenujejo Gorjanci. Namen pohodov je spoznati to pogorje, kjer živi izključno naš živelj, bolj približati človeka naravi, od katere se je v teku zadnjih desetletij že precej oddaljil in ne nazadnje je namen teh pohodov, da mladino zainteresiramo za vse to, kar nudi narava, to so minerali rastline, divjad idr.

Na pohodu se je porodila tudi zamisel, da bi te pohode organizirali vsako leto kje drugje v Gurah in da bi ti pohodi zajeli sledeče občine oziroma prosvetna društva — Kotmara vas, Hodiše, Škofiče in Loga vas. Naslednje leto bodo izvedli pohod v Kotmari vasi. Ti pohodi bodo imeli v bodoče spominsko obeležje, na katerih se bomo vedno spominjali zaslužnih pokojnih prosvetašev, ki jim gre vsa zahvala za širjenje slovenske kulture na Koroškem. Namen naših pohodov ni, da „nabiramo" kolajne in diplome, temveč da bolj natančno spoznamo našo ožjo domovino, ki nam na vsakem koraku zlasti na Gurah izpričuje, da gre za avtohtono domače slovensko prebivalstvo, katerega obstoj ne morejo zbrisati ponemčena topografska imena, ki se pojavljajo in množijo kot gobe po dežju. Zato naj bodo „pohodi po Gurah" neke vrste znanstvene odprave, da z odprtimi očmi gremo skozi svet in da skupno odkrivamo posebnosti in zanimivosti, ki jih skrivajo naše Gure.

Garjavost v koloniji kozorogov pod Ljubeljem

Pri nas na Koroškem je bolezen garjavost, ki napade gamse v gorah že stara mnogo let. Pred leti pa se je ta nevarna bolezen razširila tudi na Slovenijo in prizadela številne gamse. Letos pa se je garjavost prvič pojavila tudi že med kozorogi na Ljubelju. Ti kozorogi na Ljubelju so bili kot že udomačeni, saj so se radi zadrževali tik ob ljubeljski cesti, kjer so jih fotografirali turisti. V zadnjem času smo opazili ob ljubeljski cesti na jugoslovanski strani žično ograjo, za katero veterinarji skušajo rešiti pred poginom kolonijo kozorogov. Ujete živali namreč potopijo v razkužilno tekočino v banji in jih temeljito zdrgnejo s krtačo. Tako okopane živali potem odpeljejo z avtom iz rezervata (karantenske ograde) in jih spustijo na svobodo. To težko delo so si lovci naprtili zato, da bi pod vsakim pogojem rešili kolonijo kozorogov pred poginom. Upajmo, da bo ta zdravniška pomoč učinkovita.

Kozoroge je pod Ljubeljem naselil nekdanji lastnik tamkajšnjih gozdov Friderick Born in sicer že leta 1882. Do prve svetovne vojne je kolonija narasla že na 60 živali. Predplebiscitni boji so bili zanje usodni, saj jih je preživelo le 8. Tudi divji lovci, ki so prišli celo iz Bohinja in zgornjesavske doline so precej zdecimirali kolonijo. Do druge svetovne vojne je kolonija številčno spet narasla, toda v vojni so nemški oficirji pogosto prirejali lov na te živali in jih tako spet zredčili, da je svobodo dočakalo le kakih 10 kozorogov. Po vojni je zavod za gojitev divjadi Kozorog, ki je prevzel lovišče in kozoroge, povečal kolonijo z naselitvijo novih kozorogov iz Švice.

Kljub zaščiti pa kolonija kozorogov še ni nikoli presegla števila 60 živali, čeprav se je zelo varčevalo z odstrelom, saj so vsako leto položili na dlako največ tri živali in to predvsem odrasle samce, katerih trofeje so bile nagrajene na raznih razstavah z zlatimi in srebrnimi kolajnami. Medtem ko so se garje v Sloveniji prvič pojavile med kozorogi, so imeli v drugih alpskih deželah že večkrat opravka z njimi. Tam si proti tej hudi bolezni pomagajo tako, da odstrelijo vse bolne živali, preventivno pa razredčijo tudi še zdrave trope. V zavodu Kozorog pa so se lotili povsem drugačnega načina zdravljenja, kakršnega drugje v svetu še niso uporabili, to je kot že omenjeno, s kopanjem oziroma čiščenjem kozorogov z razkužilno tekočino.

OBIŠČITE
Werner Bergovo razstavo
V PLIBERKU

NAŠI PLANINCI V ČRNI GORI

Povzpeli so se na najvišji vrh Durmitorja, Bobotov Kuk

Skupina sedmih planincev in planink Slovenskega planinskega društva Celovec smo se pred dvema tednoma na povabilo Planinske sekcije Avto-Celje iz Celja skupno s planinci te sekcije podali v Črno goro in se povzpeli na najvišji vrh Durmitorja, Bobotov Kuk, 2522 m. Pot nas je vodila z omnibuom iz Celja (do tja smo se pripeljali z lastnimi vozili) preko Zagreba do Bosanskega broda, od tam pa proti jugu v Sarajevo ter iz Sarajeva preko Foče, Goražda in Plevlja v Žabljak ob vznožju Durmitorja. V treh dneh, ki so nam bili na razpolago, smo prevozili 2300 kilometrov in „mimogrede" še „kasirali" Bobotov Kuk. Kljub dežju, ki nas je spremljal na najvišji vrh Durmitorja in kljub dolgi vožnji z omnibusom je bil izlet v ta čudoviti svet Durmitorja enkratno doživetje.

Zaradi svojih prirodnih bogastev je bil Durmitor na površini 32.000 hektarjev proglašen za narodni park. V centru tega parka se nahaja znani letoviški kraj in sedež občine in to na višini 1465 m — Žabljak. Ta kraj se ponaša tudi s tem, da je najvišji letoviški kraj na Balkanu. Kljub hotelom s savnami in bazani za plavanje pa je okolica še prvobitna. Majhne lesene hišice s strmimi strehami, dajejo temu gorskemu okolju tisto privlačno sliko, ki jo danes le težko najdemo pri nas v Avstriji, kjer so na vsakem koraku planinske postojanke, žičnice, razgledni stolpi itd. Durmitorsko pogorje pa ima še druge čare; to so ledeniška jezera, katerih je skupno 18 in od katerih je najprivlačnejše Crno jezero, v katerem se zrcali prekrasna gorska silhueta Medjeda (to sem lahko ugotovil samo potom fotografije na razglednici, ker je kar naprej deževalo). Posebnost Durmitorja pa je seveda tudi to, da ima kar pet kanjonov, ki jih štejemo med naglobokejše v Evropi. Kanjon Tare pa je kar drugi najglobokejši na svetu, takoj za Koloradom v ZDA. Povprečna globina kanjona Tare je 900 m, vendar doseže tudi globino 1300 metrov. Na poti iz Plevlja smo morali prekoračiti reko Taro preko 366 m dolgega in 165 m visokega mostu, ki predstavlja drzno gradbeno konstrukcijo. Drugi najglobljі kanjon je izjedla reka Piva, dobršen del le-tega pa je akumulacijsko jezero, ki je nastalo za 220 metrov visoko betonsko pregrado (20 metrov višja od elektrarne Malta). Naj še povemo, da je v Durmitorju kar 20 vrhov nad 2000 metrov višine, kjer pridejo na svoj račun tako planinci kakor tudi alpinisti. Čemur smo se koroški Slovenci s severa najbolj čudili, je to, da je tako daleč na jugu sedaj v avgustu še toliko snega (večni sneg). In dejansko je tako, da se ljudje poleti smučajo pod ostenjem Durmitorja in kopajo v bistri vodi Crnega jezera. Seveda je še mnogo drugih zanimivosti v tem durmitorskem kraljestvu, ki jih pa zaradi kratko odmerjenega prostora v časopisu ne moremo opisati. Na poti iz Celja do Žabljaka smo se dvakrat ustavili — prvič v neposredni bližini Sarajeva ob izvirih reke Bosne, drugič pa na neki livadici ob bistrem potoku nedaleč od prelestnega mesteca Čajniče, kjer nam je vozač in lastnik omnibusa tovariš Zvone spekel odlične kotlete, ki smo jih zalili s pristnim kraškim vinom. V planinskem svetu za mestom Plevljo, je naš tovariš Zvone spet dokazal, da ni samo dober vozač in vodič, temveč da je tudi odličen organizator — skočil je iz avtomobila in od pastirja, ki je na planini pasel trop ovac iztržil oziroma kupil ovco, ki nam jo je naslednji dan, ko smo prišli popolnoma premočeni z Bobotovega Kuka, serviral pečeno. Da nam je odlično teknila, ni treba posebej poudarjati.

V Žabljak smo se pripeljali v trdi noči, kjer nas je na parkirišču pred „našim" hotelom že čakal najeti gorski vodič (ki nas bi moral voditi na Bobotov Kuk). Medtem ko je mladi sloki črnogorski gornik čakal celo popoldne in v noč na nas, pa nas niso „čakale" naročene sobe v hotelu, katere je hotelska uprava dala drugim. Vsi hoteli so bili zasedeni in že smo računali s tem, da bomo morali presedeti noč v avtobusu, pa nas je iz te stiske rešil nas gorski vodič, ki je dal na razpolago svojo „vikendico" (tipična mala durmitorska hišica) in senik, ter organiziral tudi še druge možnosti prenočevanja pri privatnikih. Noč smo kar dobro prebili in se naslednjega jutra ob petih podali proti našemu cilju — Bobotovem Kuku. Tokrat pa nas je spremljal starejši vodičev brat Jovo. Vreme zjutraj ni mnogo obetalo, vendar nas je Jovo „potroštal", da se bo morda le spremenilo. No po eni uri hoje se je res spremenilo — začelo je deževati. Nekateri so bili za to, da se vrnemo, vendar simpatični Jovo nas je znal navdušiti za lepote Durmitorja, tako da smo kljub dežju veselo korakali naprej v upanju, da se bo vreme le spametovalo. No za kratek čas se tudi je in sicer na nekem sedlu, ki smo ga dosegli slabo urico pod vrhom. Takrat je prenehalo deževati, tudi megla se je toliko razpršila, da smo zagledali skalnati Bobotov Kuk pred nami. Še malo hoje po skalah in že smo bili na vrhu. Žal razgleda ni bilo, nasprotno začelo je spet deževati. Kljub dežju, ki nas je spremljal v dolino smo bili veseli in srečni, da smo dosegli naš cilj. Domov grede smo obiskali še takoimenovano Ledeno pečino, to je ogromno ledeno votlino, ki je do dna napolnjena s snegom. Spodnji del oz. dno te votline pa krasijo ogromni stoječi ledeni kapniki (stalagmiti). Fotografi so se zelo jezili, da niso s seboj vzeli bliskovnic, kajti brez te priprave ni bilo mogoče narediti pravilno osvetljenih slik, ker je v tej okrog 20 m globoki votlini, kljub belemu snegu, le precej temno. Po ogledu te naravne krasote, ki se nahaja nad 2000 m visoko, smo ob spremljavi dežja prišli kljub pelerinam pošteno premočeni v Žabljak (deloma od dežja deloma pa tudi od potu, ki se je tvoril pod nepropustnimi pelerinami). Naši črnogorski gostitelji so nas postregli s turško kavo in žganjem ter nam sušili premočeno perilo. In ko smo hoteli plačati vse to s čimer so nam postregli, bi bili kmalu užaljeni, češ: mi smo vas povabili, vi ste naši gostje.

Ko smo se posušili smo se vsi srečali v Žabljaku pred hotelom, kjer je stal naš omnibus. Tam nam je vrli Zvone tudi že serviral pečeno ovco, ki je po štrapacah tega dne še posebno dobro teknila.

Za prebivalstvo durmitorskih planin je treba še povedati, da je bilo v svoji zgodovini vedno svobodno ljudstvo, katerega niso mogli pokoriti ne Turki, ne Avstrijci in v zadnji vojni ne Italijani, četniki in Nemci. Zasedbe teh krajev so bile samo začasne, kajti sovražnik je bil vedno prisiljen spet umakniti se. V zadnji vojni je na tem območju imela oblast durmitorska partizanska republika, kjer je bil tudi nekaj časa glavni štab partizanske vojske s Titom na čelu. Prav tako je bilo na tem področju partizansko letališče, kamor so zavezniki dobavljali orožje in odvažali ranjence na zdravljenje v takrat že osvobojeno južno Italijo. Durmitorska pokrajina in njeni prebivalci so posebnost zase. S tem sem hotel povedati, da teh krajev in ljudi ne bom pozabil in da se bom še vrnil, morda bom takrat imel srečo, da ne bo deževalo in da si na lastne oči (ne samo na razglednicah in prospektih) ogledam lepote in zanimivosti teh krajev.

Naj tudi ob tej priložnosti izrečem v imenu tovarišev prisrčno zahvalo planincem Planinske sekcije Avto-Celje, ki so nam koroškim planincem omogočili ta izreden užitek. S tem da so nas ponovno povabili na njihov izlet so prepričljivo dokazali, da je tovarištvo med obema društvoma res iskreno in tovariško, kar smo že večkrat poudarili v našem listu.

Udeleženec izleta v Durmitor

ŠIPTARSKA PRAVLJICA

Ukanjeno dekle

Nekoč je živel star kralj, ki je imel tri neporočene hčere. Ker mu je bilo že osemdeset let, ni mogel več vladati. Kako bi mu bil dobrodošel prestolonaslednik! Ker ga pa ni imel, je bil ves potrt in v skrbeh za prihodnost države. Ta potrtost se je še stopnjevala, ko mu je sosedni kralj napovedal vojno, sam pa ni vedel, koga naj imenuje za glavnega poveljnika svoje vojske. Ker si ni znal pomagati, je naposled stopil k svojim hčeram in jih nagovoril:

„Gorje, hčere moje, gorje! Čujte, kaj me tako vznemirja in tlači! Sosedni kralj mi je napovedal vojno, nimam pa sina, ki bi se mu postavil po robu. Ve pa — kakor ste pridne in dobre in ste mi v veselje — moškega prestolonaslednika le ne morete nadomestiti. To, vidite, me skrbi in boli, da ne najdem tolažbe."

„Pojdi, pojdi, oče" mu je segla v besedo najstarejša hči. „Zakaj si to tako ženeš k srcu? Prav nič se ne boj! Namesto sina stopim kar sama na iskrem konjiču z orožjem v boj. Pripravi mi, prosim te vse potrebno!"

Oče ji je odgovoril:

„Bojim se otrok, da ne opraviš ničesar. Če pa meniš, da kaj takega zmoreš, potem pojdi in moj blagoslov naj te spremlja!"

In zgodilo se je, kakor so se domenili. Deklica se je oborožila in odpravila v boj. Da bi pa preizkusil hrabrost svoje hčere, se je oče spremenil v veliko reko. Reka ji je zastavila pot. Morala jo je prekoračiti. Ker pa se ji je konj pri plavanju pogrezal globlje in globlje v vodo in ga je tok odnašal, je bil ves njen trud zaman. V trenutku najhujše nevarnosti je dekletu upadel pogum, trepetaje je obrnila konja nazaj in se vrnila k bregu. Še vesela je bila, da je odnesla zdravo kožo in prišla živa domov. Vsa v zadregi je poročala očetu:

„Oče, oče, na poti sem naletela na široko reko, in ker se je nisem upala preplavati, iz strahu, da bi utegnila utoniti, sem se vrnila, ne da bi bila kaj opravila."

Oče ji je odgovoril:

„Otrok moj, mar ti nisem rekel, da si deklica in da ne boš ničesar opravila?"

Zdaj se je ponudila za poveljnika srednja hči, toda, da povemo na kratko, odšla je, vendar se je kmalu vrnila, ker je medpotoma naletela na medveda, in ta ji je pognal strah v kosti.

Naposled je stopila pred kralja še najmlajša hči in ga prosila, naj jo pošlje v boj proti sovražniku.

„Pošlji mene, o kralj, in ne bom ti delala sramote!"

Kralj je zmajeval z glavo in jo prosil, naj ne vztraja pri svoji zahtevi, ko sta se še starejši sestri tako klavrno odrezali.

Najmlajša — lepa ko zvezda — pa je vztrajala pri svojem sklepu, planila je dobro oborožena na konja in odjezdila. Sinko moj, da si jo samo videl, kako ti je jezdila, jezdila in jezdila, ne da bi kazala najmanjšo utrujenost! In ko je naletela na veliko zver, je rekla hladnokrvno:

„Daj no, očka, spremeni se brž v človeško postavo, če ne bom morala nate streljati. Postani brž moj dobri očka, sicer bom morala uporabiti proti tebi orožje!"

In res je oče odvrgel kožo zveri s sebe in veselo zaklical hčerki:

„Pridi k meni, da te poljubim na čelo, hčerka moja, ti mi res častno nadomestuješ sina!"

Nato je najmlajša hči, oblečena v moško obleko, odjezdila k sovražnikovemu kralju in mu izjavila:

„Gospod v imenu svojega očeta vam napovedujem vojno. Pripravite se!"

Kralj pa je imel sina edinca, ki je brž zaslutil, da tiči v moški obleki dekle, in se je na prvi pogled zaljubil vanjo. Zato je rekel staršem:

„S tem možem se res ne morem boriti, ker mi srce ne dopušča, da bi ga ubil. Napravite z mano, kar hočete, toda orožja nikakor ne dvignem proti njemu!"

In tako se je zgodilo, da ni mogla priti do odločitve in je bila najmlajša hči prisiljena ostati nekaj časa na dvoru sovražnikovega kralja. Med tem pa se je kraljična čisto sprijaznila s sovražnikovo kraljevsko družino, in se beseda „vojna" sploh ni več omenjala. Bolj ko so potekali dnevi, bolj je bil kraljevič zaljubljen. Navsezadnje pa je razodel materi svoje srčne bolečine:

„Mati kar umiram od ljubezni do deklice, ki prebiva pri nas oblečena v moškega. Ali dobim njo za ženo ali zblaznim!"

„Kako moreš tako govoriti, sinko moj?" je ugovarjala mati. „Kako pa sploh veš, da je dekle? Kaj pa, če se motiš"

„Ne mati, ne, glavo si pustim odsekati, če se motim! Brez nje ne morem več živeti!"

„Počasi, otrok, počasi! Najprej moramo ugotoviti, ali je sploh ženska, in šele nato bomo nadalje ukrepali. Zato poslušaj! Povem ti, kako lahko to ugotoviš. Vsadita oba hkrati vsak svojo baziliko v cvetlični lonček. Če požene in se razcvete najprej pri tujcu, je moški, v nasprotnem primeru pa ženska."

Nato se je kraljevič vrnil k deklici in jo zaprosil, naj bi posadila po materinem nasvetu hkrati vsak svojo baziliko.

Ker deklica ni vedela, kaj naj to pomeni, je brž dahnila v las, ki ga ji je dal oče za primer nevarnosti na pot, in glej! Že se je prikazal psiček. Kraljična mu je ukazala, naj gre v palačo in naskrivaj poizve, kaj nameravajo. Psiček se je kmalu vrnil in sporočil kraljični:

„Sumijo, da si deklica in to hočejo dognati z baziliko. Toda ne boj se. Bom že tako uredil, da bo prav."

In psiček je vsak dan pridno zalival kraljično baziliko, tako da je po nekaj dnevih prva pognala.

Ko je ubogi kraljevič to opazil, se mu je srce kar trgalo od žalosti. Brž je stekel k materi in položil svoje gorje.

„Kaj ti nisem rekla, da ni deklica? Smiliš se mi in rada bi prevzela na svoja pleča nekaj tvojega gorja! Zdaj pa le poskrbi, da se vrne vsaj trohico pameti v tvojo noro glavico!" ga je nežno pokarala.

Mladenič pa se ni vdal in je poizkušal vse mogoče, da bi se dokopal do resnice. Toda vse zaman. Kljub temu le ni mogel udušiti v srcu plamena ljubezni, zakaj še vedno je bil prepričan, da je deklica.

Kraljična je ostala še nekaj časa na tujem dvoru, nato pa je v očetovem imenu sklenila s sovražnikovim kraljem mir, se vrnila v domovino in poslala od ondod kraljeviču pisemce tele vsebine:

„Bila sem dekle — in ostanem dekle,
zato ker ljubim svobodo nad vse!"

S pisemcem v rokah in s solznimi očmi je kraljevič tožil materi:

„Vidiš, imel sem le prav, ko sem trdil, da je naš gost dekle! Zdaj jo ljubim še bolj!"

„Ne ženi si tega k srcu, otrok moj! Še zbolel boš!" ga je tolažila mati v skrbeh. „Ljubljeno deklico boš dobil. Samo tako neučakan ne bodi!"

Nato je poklicala neko starko in ji naročila:

„Čuj, botrica, odpravi se brž v sosednjo deželo in pripelji nam od ondod najmlajšo kraljevo hčer. Uredi, kakor veš in znaš. Če boš nalogo dobro opravila, boš dobila obilno plačilo."

Ženica je — zdaj prisluhnite! — nakupila mnogo uhanov, rožnih vencev, igel, sukanca, svile, zlata in biserov in poleg drugih stvari tudi prekrasen vrč, poln sladke tekočine. Vse je zložila na voz in — vrrr, vrrr, vrrr — je odbrzela h kraljični. Ta je prav tedaj slonela s svojima sestrama ob oknu kraljeve palače. Ko jih je ženica zagledala, je začela glasno ponujati:

„Kupite zlato in bisere! Kupite zlato in bisere! Ali ne bi prišle malo dol, lepe hčerkice, da bi si nakupile nekaj zlatnine in biserov? Lepo blago imam, prekrasno blago!"

Obe starejši sestri je brž zamikalo blago, prišli sta, si marsikaj nakupili in se veseli vrnili z nakitom v grad.

Ženica pa se je zanimala predvsem za najmlajšo in jo je zato s priliznjenim glasom vabila:

„Mar ne bi prišla tudi ti, draga hčerkica, malo dol, da si nakupiš kaj lepega?"

Naposled se je tudi najmlajša sestra vdala, prihitela dol in začela izbirati. Nenadoma ji je pogled obstal na zlatem vrču in je vzkliknila:

„Kako krasen vrč! Kaj pa je v njem?"

„Voda," je odgovorila starka.

„Dovoli mi vsaj požirek!" je zaprosila deklica.

„Ne samo enega — dva, tri, kolikor ti je drago!" ji je rekla starka in dala vrč.

Vrč je bil napolnjen s čarodejno pijačo. Deklica ga je nagnila in — luk, luk, luk! je izpila vso tekočino na dušek, se nato globoko oddahnila, odložila prazen vrč in vzkliknila:

„Ah, ah, ah, kako je bilo dobro!" in že je omahnila in trdno zaspala.

Starka jo je položila na voz in odbrzela z njo h kraljici.

Lahko si predstavljate, kako je bil kraljevič vesel, ko je zagledal kraljično. Brž jo je vzdignil z voza in nežno, prav nežno položil na posteljo, da se odpočije.

Šele okrog polnoči se je prebudila. Misleč, da je kot običajno doma, je zašepetala besede iz kratkega pisma:

„Bila sem dekle in ostanem dekle,
zato ker ljubim svobodo nad vse!"

Kraljevič pa, ki se ves čas ni odmaknil od nje, je odgovoril:

„Ti si dekle, prelepo dekle,
in kakor nalašč za moje srce!"

Ker jo je v polsnu tako prestrašil, jo je potem ljubkoval in skušal pomiriti. Preden se je lepotica docela predramila in spoznala svojo smoto, je trajalo precej dolgo. Ko pa se je znašla tako sama ponoči v družbi mladeniča, ki jo je nežno ljubkoval, jo je postalo nenadoma tako sram, da je kar odrevenela. Ves ostali del noči ni prišla niti besedica iz njenih ust. Naj so se kraljevič, kralj, kraljica in drugi v gradu še tako trudili in si prizadevali, da bi jo pripravili do govora, vse ni nič pomagalo, kraljična je ostala nema. Poskušali so vse, prav vse, da bi v strahu kriknila vsaj „joj" ali v začudenju „ah", toda zaman. Kraljična je zaprla usta še tesneje in cela tri leta ni zinila besede.

Ob koncu te dolge dobe je kraljica rekla sinu:

„Moj ljubljeni fant, ne veš, kako mi je zate hudo! Toda kakšna prihodnost te čaka z nevesto, ki je popolnoma nema? Ti potrebuješ ženo, ki ima zlata usta. S tem dekletom pa si se že dovolj namučil, da bi ji razmajal jezik. Zdaj so pretekla že tri dolga leta, kar se ubadaš z njo in zaman čakaš, da spregovori."

S solzami v očeh je tožil sin:

„Srce mi ne da, da bi se oženil z drugo, ko pa jo tako srčno ljubim. Sama se dobro spominjaš, kako sem hrepenel po njej. Še vedno menim, da je onemela samo iz sramu, ker so ji v tisti noči pred tremi leti nehote zdrknile tiste besede prek ustnic. Ker pa je to tvoja želja, draga mati, se kljub temu oženim z drugo."

Nato — kaj pravite k temu? — je zaročil kralj sina z drugo kraljično, našo deklico pa so hoteli postaviti še pred zadnjo preizkušnjo. Ukazali so ji, naj pomete cesto, ki drži od kraljevega gradu proti gradu nove neveste. Kraljična je potrpežljivo opravila tudi to delo, ne da bi zinila. Zdaj je bilo vsem jasno, da je res nema. Ali bi moglo biti kako delo bolj mučno, bolj ponižujoče kakor to, ki so ji ga naložili? Toda niti to ponižanje ni izvabilo niti najmanjšega glasu iz nje.

Naj povemo na kratko. Za kraljeviča je prišla noč, ko so po starem obredu venčali ženina s poročnim vencem in ko so vsi naokrog držali prižgane sveče v rokah. Med trumo je stala z gorečo svečo v roki tudi deklica.

Nevesta je opazila, da kaplja tej po roki vosek z goreče sveče. Takoj je planila nad molčečo deklico in jo nahrulila:

„Ti nema, ti gluhonema deklina. Ti krmežljava nemarna! Mar ni dovolj, da ne zineš besedice, zdaj pa še tega ne vidiš, da si pariš prste!"

Tako je hudobna nevesta nadrla nemo mladenko.

Toda gorje! S tem je prekršila star običaj in se hudo prekršila, ker je pretrgala molk, še preden si je snela tančico z obraza.

Naša nema mladenka pa ni mirno požrla žalitve, temveč je na splošno presenečenje vseh takoj odgovorila:

„Nisem ne nema ne gluhonema, pa tudi nemarna krmežljavka ne! Zaradi besedice, ki mi je nehote ušla v navzočnosti mojega ženina, sem se zaobljubila, da bom tri leta delala poko. Z enoletnim molkom sem dala zadoščenje svojemu tastu, z enoletnim molkom svoji tašči in z enoletnim molkom svojemu možu. Ti seveda ne veš, kaj je čast, in še preden si snela tančico z obraza, si spregovorila. S tem si izgubila svojo čast! Ali ne bi bilo najbolje zate, da bi se spremenila v ptico in odletela za vedno?"

In — o, čudež! — nevesta se je res spremenila v ptico in odletela.

Vsi gostje so vzklikali od veselja in zadovoljstva:

„Hura! Nevesta je spregovorila!"

In tako kraljevič ni vzel druge žene, temveč prav tisto, ki jo je ljubil in spoštoval. Nato so priredili slovesno gostijo, na katero so povabili tudi ves zbor senatorjev in plemenitašev. Še nas niso pozabili, in kralj me je povabil kar z dopisnico.

Kasneje sta si postala oba kralja prava prijatelja. Ko pa je izdihnil stari vladar, so združili obe državi v eno, in v njej je zavladal pravično in srečno mladi par.

Lisica

Kurice — stojte,
nič se ne bojte,
tetka prišla je k vam po slovo:
obrije si glavo,
pojde v puščavo,
rožni tam venec prebirala bo:
skorje drobila,
vodo bo pila,
k nebu kot ve, se ozirala bo.
Kurice — stojte,
nič se ne bojte,
tetka spokornica jemlje slovo.

Oton Župančič

Pametne misli

- **Majhne laži so usodne za velike resnice.**
- **Hvaležen pes je več vreden kot nehvaležen človek.**
- **Neradi vidimo tiste, ki jim dolgujemo vse.**
- **Kdor več ima, več poželi.**
- **Ljubi druge, če želiš, da bi te ljubili.**
- **Kdor išče krivico, ne potrebuje luči.**
- **Mirna vest je največja sreča.**
- **Kdor je tiho, vsem odgovori.**
- **Vera v uspeh je pol uspeha.**
- **Tudi bedak dela po svojem prepričanju.**
- **Kdor se maščuje za eno podlost, začenja drugo.**
- **V sanjah smo vsi enako bogati.**
- **Več velja dobro srce kakor vse glave sveta.**
- **Besede, ki ni bila izrečena, ne more nihče zlorabiti.**
- **Človek, ki le nase misli in v vsem le dobiček išče, ne more biti nikdar srečen.**
- **Še tako zvita lisica se enkrat ujame v past.**
- **Vse, kar je velikega, je zraslo iz bolečine.**
- **Dobri ljudje dajejo dobre nasvete.**
- **Zavedati se svojega neznanja je velik korak k znanju.**

Nesoljeno kramljanje o soli

O tem, kako so se podjetni Butalci vozili po sol na Hrvaško ter jo nato tudi sami posejali in so jim zrasle le bujne koprive, čivkajo že vrabci na strehi. Zato tega ne bomo znova ponavljali. Dejstvo pa je, da je sol človeku nujno potrebna. Nekatera ljudstva so sol tako cenila, da so se klanjala „slanim" bogovom. Bogove soli so imeli pred davnimi časi v Mehiki in na Kitajskem.

Za pravilno delovanje našega telesa zadostuje dnevno 10 gramov soli. Ker je v živilih ni dovolj, jedi solimo; zato so tudi okusnejše. Odvečno sol izločamo iz telesa v seču in znoju. Preveč soljene jedi človeku škodujejo. Zato je pametneje, če smo pri soljenju hrane zmerni. Kadar jočemo, nam po licih teko slane solze. Izračunali so, da porabi človek, ki živi 70 let, v svojem življenju okoli pol tone soli, s katero si je sleherni dan solil jed.

Kuhinjska sol, ki ji kemiki učeno pravijo natrijev klorid, je spojina dveh prvin: natrija in klora, in sicer v razmerju 1:1. Sol se v vodi zelo lahko topi, tali pa pri 772 stopinjah Celzija.

Največ soli je raztopljene v morski vodi. Tam, kjer so se morja posušila, pa se je nagomilila v ogromnih skladih.

V morju, ki mu poznavalci pravijo tudi „najbogatejši rudnik na svetu", je toliko soli, da bi z njo lahko pokrili vse celine, pri čemer bi bila plast soli debela 150 metrov. Tudi Jadransko morje je zelo slano, zlasti tam, kjer je globoko. Najbolj slano morje na svetu je Rdeče morje.

Kuhinjsko sol pridobivajo iz morij ob izhlapevanju morske vode v tako imenovanih solinah. Sol kopljejo tudi v rudnikih. Velika podzemna ležišča so na Poljskem in v Nemčiji. Izkopano kameno sol najprej raztope v vodi, vodo pa izparevajo. Preden gre sol v prodajo, jo zmeljejo ter ji dodajo jod, ki preprečuje golšavost.

Dobro osoljeno meso se ne pokvari; zato uporabljajo sol za konserviranje mesa. Živalim dajemo manj čisto živalsko sol. Sol uporabljamo tudi v kemični in usnjarski industriji, pri izdelovanju keramičnih ploščic ter drugod.

Lenuh, ki nič ne dela, ne zasluži niti za neslan krop. Pretirano visokim računom pravimo, da so zasoleni. Če kdo komu pripelje zvenečo zaušnico, rečemo, da mu je eno prisolil. Kadar nam za nekoga ni mar, mu zabrusimo, naj se gre solit. O nekom, ki kar naprej blebeta neumnosti, pripovedujemo, da človeka same neslanosti. Za marsikoga, ki ni preveč odprte glave, domnevamo, da mu v glavi manjka soli. Kako je bilo z Butalci in njihovo soljo pa tako vsi vemo. Toda v vseh naštetih primerih ni soli niti za lek.

UGANKE

Samica stojim poleti, spomladi,
pozimi me vsak objema in gladi.

(Peč)

Podnevi je prazno,
ponoči pa polno;
kaj je to!

(Postelja)

Kateri les je najtežji!

(Beroška palica)

Nepovabljen pridem sam,
siliti se pa ne dam;
kdor me videti želi,
naj leže in zameži.

(Spanec)

Kdo vse sliši, pa ne pove ničesar!

(Uho)

Ponarejevalcem cvetejo vse rože

Ponarejene osebne izkaznice, potni listi, dovoljenja za bivanje: ponarejevalci in lopovi so se resno spravili nanje. To je posel, ki cvete, „industrija" v polnem razmahu. Toda ne za dolgo, kajti policija se začenja upirati.

Na zločinskih borzih je vrednost ponarejenih papirjev na vrhuncu: 2000 frankov za delovno dovoljenje in za dovoljenje za bivanje, 1500 frankov za osebno izkaznico in vozniško dovoljenje, 1000 frankov za avtomobilski lastniški list. Nekateri dokumenti dosegajo vrtoglavo visoko ceno: 8000 frankov za potni list (težko ponaredljiv), dovoljenju za privilegirano bivanje (veljavno 10 let), ki ga na pariškem trgu praktično ni mogoče dobiti, pa je cena zrasla od 10.000 na 20.000 frankov. Industrija ponarejenja dokumentov, kamor so se pred nekaj leti preselila velika imena zločinstva, doživlja nenavaden razcvet: 53-odstotno povečanje v letu 1977, 296-odstotno od leta 1972! Rekord v že tako strmo naraščajočih statistikah kriminalitete.

Koristi od tega skokovitega razvoja imajo predvsem tuji delavci, ki pa vse to tudi drago plačujejo. Zelo se je razmahnilo ponarejenje vozniških dovoljenj, ki jih tujci posebno težko dobijo. Osnovni trik je v tem, da je treba kupcu, ki ga najpogosteje privede kak rojak, prikazati, kot da je dokument pristen, vendar dobljen pod roko. Tako je neka banda pred letoma dvema na parkirišču pri Villetu „odprla" presenetljivo avtošolo. Vozniški kandidat, ki je prišel na vrsto po „protekciji", je v avtu, opremljen z velikim napisom Avtošola, obvozil parkirišče, nato so mu čestitali za odlične reflekse, izjavili, da je sprejet in mu v zameno 2100 frankov kar pri priči izročili dovoljenje, rosno sveže... in ponarejeno. Podjetje je imelo po kakih dvajset strank na dan in je lepo cvetelo, dokler mu ni stopila na prste policija.

Druga varianta domnevno pristnih papirjev, dobljenih z bakšišem: lažni policist. Zlikovci žrtvi razložijo, da poznajo funkcionarja, ki v zameno za lepo vsoto izdaja dovoljenja. Sledi sestanek pred policijsko prefekturo in četrtno policijsko postajo in lažni policist proda ponarejen papir, ki ni nikoli dobil uradnega žiga.

Spretnejše in bolje organizirane skupine se ukvarjajo z bolj zapletenimi sleparijami. Mednarodna zakonodaja dovoljuje, da države-članice Interpola zamenjujejo nacionalna vozniška dovoljenja. Ponarejevalcem pa omogoča, da kot po čudežu spreminjajo ponarejeno v pristno. Španec, ki dela v Franciji, lahko kupi v Parizu lažno dovoljenje. Nato odpotuje v domovino in ga v Madridu po vseh predpisih zamenja za pristno špansko dovoljenje. Ker policija pogosto kontrolira izbor identifikacijskih dokumentov, organizirajo specializirane bande še bolj zapletene mreže. Tako je neka skupina, da bi zanesljivo zabrisala sledove, kupila ponarejena dovoljenja v Parizu, jih nato zamenjala na Nizozemskem in v Maroku... naposled pa spet v Franciji.

Tuji delavci se ne zanimajo samo za vozniška dovoljenja, temveč tudi za dovoljenja za delo in bivanje. Marca lani je neki mladenič v upoščeni ropotarnici v Oisse opazil šest plastičnih vrečk. Zdele so se mu sumljive. V njih je bilo več sto fotokopij, fotografij za osebne izkaznice mladih Senegalcev, kakih sto fotokopij osebnih izkaznic Senegalcev, ponarejeni bankovci in ponarejeni potovalni čeki. Policija je začela preiskavo in polagoma prišla do Amadoja D. senegalskega državljana, ki se je domislil presenetljive kombinacije s katero je spravil v Francijo več sto afriških delavcev. Amadoujev oče, spoštovan verski poglavar v neki senegalski vasi, je v Senegalu zbiral kandidate za potovanje v Francijo. Fotokopije njihovih osebnih izkaznic je pošiljal v pismih svojemu sinu. Amadou, ki je sodeloval z nekim francoskim ponarejevalcem, je njihova prava imena vnašal na ponarejene francoske izkaznice in jih po pošti pošiljal nazaj svojemu očku. Senegalci so nato mirno odhajali v Francijo kot v svojo domovino. Goljufija je bila preprosta in varna in brez naključnega odkritja v ropotarnici bi lahko še dolgo delovala. Francoski policisti, ki so jih poslali v Senegal, vaškega čarovnika niso mogli prijeti, ker so ga zavarovali ljudje.

Veliki zlikovci so kmalu položili roko na to trgovino. Lažni dokumenti so zmeraj iskano blago: potrebujejo jih pobegli zaporniki, zločinci, ki so že vpisani v policijske kartoteke, vojaki na dopustu, ki se jim ne da več v kasarno, z njimi je mogoče za nekaj let postarati mladoletne prostitutke in jih brez tveganja poslati v amsterdamske vitrine, eros-center v Zahodni Nemčiji ali bližnjevzhodni emirat. Napredek tehnike je tudi na področju ponarejenja sprožil pravo revolucijo. Stari ponarejeni dokumenti izdelani v skrivnih tiskarnah so bili tehnično pogosto pomanjkljivi. Uporaba ofsetnih strojev je zbudila zločincem tek, zlasti, ker se je v istem času, sredi 60-tih let silovito razmahnilo sleparjenje z ukradenimi čeki. Zlasti v severnih pariških predmestjih pravi ilegalni trgi, kjer specializirani zbiralci od tatov odkupujejo ukradene čeke. Ponarejevalcem naročijo, da na imena na čekih izdelajo ustrezne osebne izkaznice. Nato pošljejo ljudi, da s temi čeki nakupijo čimveč blaga, zlasti gospodinskih in avdiovizualnih aparatov. Ceno teh mahinacij plačajo ponavadi trgovci.

Lani se je v neki uveljavljeni tiskarni v Marsaillu prikazala mlada ženska, ki ji ni manjkalo drznosti. „Z belgijskega konzulata sem," je rekla. „Za naše državljane, ki živijo tu potrebujemo 15.000 osebnih izkaznic, vozniških dovoljenj, vizitk itd." Vrlemu in navdušenemu tiskarnarju je dala vzorce za dokumente, ki jih je hotela imeti in ček, ki je bil normalno izplačan in je pokril del cene za naročila. Ko je ženska dobila naročeno blago, je izginila, tiskarnar pa je goljufijo opazil šele, ko je prišel naslednji neveljavni ček. Predrzno sleparko so nekaj mesecev kasneje v Bordeau aretirali.

Drugi sleparji, ki niso povezani s tiskarnarji ali pa si nočejo mazati rok, si preskrbijo dokumente tam, kjer so, se pravi na policiji. Te specializirane bande krožijo predvsem po Italiji, kjer ne mine teden, da kakega županstva ali policijske uprave ne bi oskubili za še neizpopolnjene identifikacijske dokumente. Veliki ponarejevalski krogi v Parizu, Lyonu in Marseillu pa so se odločili za industrijski način dela: nakupili so supermoderne stroje in začeli na veliko izdelovati ponarejene papirje.

Te nove bande, ki jih postavljajo na noge največji šefi podzemlja, so organizirane po vzorcu mreže trgovcev z mamili.

V nasprotju z delovnimi navadami v administraciji gre tu vse naglo. Grosist pošlje zahtevani dokument že naslednji dan in stranka ga dobi 24 ur kasneje v isti kavarni in ob isti uri. Če je sila velika, če mora kak velik zlikovec zapustiti Francijo na vrat na nos, zadostujejo štiri ure. A to se dogaja redko. Da bi zavrli to poplavo ponarejenih administrativnih dokumentov, so se notranji ministri vseh držav, člani EGS, dogovorili, da bodo v vsej skupnosti začeli uporabljati standardno osebno izkaznico, ki se je ne bo dalo ponarediti, Švedi so že poskrbeli za zgled. Gre za plastično izkaznico, v katero je vtisnjena nevidna magnetna koda. Če vtakneš izkaznico v poseben avtomat, se pri priči pokaže, ali je dokument pravi ali ponarejen. Toda ta tehnično popolnoma izvedljiv načrt se je paradoksalno zavlekel zaradi gospodarske krize. Zamenjati dvesto milijonov osebnih izkaznic, kolikor jih je približno v skupnostih, bi stalo majhno bogastvo, in vsaka država čaka, da bo začela druga...

Kot poje Brassens v neki svoji pesmi, ponarejanje danes uspeva v vseh svojih oblikah. Ponarejanje slike — noben muzej ne bo prisegel, da so vsa njegova platna pristna. Ponarejene knjige — le malo „sodobnih avtorjev" je napisalo svoje knjige. In ponarejevalci papirjev ponaredijo vedno nove in nove reči: stavne lističe na konjskih dirkah, vstopnice za velike nogometne tekme, srečke nacionalne loterije, potrdila socialnega zavarovanja. Neki zavarovanec si je omislil tritisoč otrok...

Zgodovina inflacije

Že nekaj let smo navajeni tega, da vrednost našega denarja redno pada. Težko, če je kakšna civilizirana država na svetu pri tem izjema. Vzorni državi kot na primer Švica in ZR Nemčija sta ponosni na uspehe pri dušitvi inflacije, da njena stopnja ne preseže tri ali štiri odstotke na leto. Vendar pa pogled nekoliko nazaj v „lepe stare čase" tudi pove, da so bila stabilna obdobja na valutnem področju — le izjemna.

Nova zgodovina inflacije, ki sta jo objavila inšpektorja narodnega muzeja iz Koebenhavna A. Kroman in J. Jensen poudarja, da je zgodovino denarništva pogosto spremljala tudi zgodovina inflacije. Nasplošno so se prejšnje inflacije omejevale na eno deželo ali skupino držav. Z naraščajočo sinhronizacijo gospodarskega razvoja sveta in s splošno blagovno izmenjavo, s pospešenim transportom in večjo izmenjavo obvestil, ljudi in dobrin, se je vsebolj širila in šopirila tudi inflacija.

Prve kovance so uporabljali leta 640 pred našim štetjem v Mali Aziji. Polnih dvesto let je minilo preden so iznašli inflacijo. To je bilo v Atenah med peloponeško vojno leta 406 pred našim štetjem, ko je Atenčanom zmanjkalo srebra za kovanje njihovih drahem. Za financiranje vojne so kovali denar iz bakra s tenko srebrno prevleko, kar je imelo za posledico, da je vrednost denarja naglo padala. Razen te izjeme je bila valuta na področju Vzhodnega srednjega sredozemlja v tistem stoletju v glavnem stabilna.

Veliko večjega obsega in trajna je bila inflacija v Rimskem cesarstvu. Že Punske vojne so prinesle prvo inflacijo, še posebno pa druga Punska vojna, ko je Hanibal prodrl v Italijo. Draginja je bila takšna, da so posegli po povsem sodobnih ukrepih, da bi jo obrzdali (podvojeni davki, prisilno varčevanje, „prostovoljni" prispevki in podobno). Težo bronastih kovancev „asov" so zmanjšali na šestino teže, ki so jo imeli kovanci v mirnem času. Ozdravitev je prišla potem, ko je Kartagina padla in ko so začeli izterjevati vojno škodo.

„Denar", kovanec, ki so ga izdelovali neposredno pred koncem vojne, ko je bila zmaga že pred vrati in ko so se odločili za denarno reformo, je imel 4 gr. finega zlata, kar je bilo za začetek kar dovolj. Z nekaj odkloni, se je „denar" obdržal v enaki kvaliteti vse do leta 64 našega štetja, ko je cesar Neron prvič zmanjšal težo in količino srebra. Podobno je Neron storil tudi s količino zlata v „aureusu", kovancu, ki je bil steber rimske valute od časa cesarja Augusta dalje.

Siromašenje kovancev

Vzrok za reformo je bil Neronov pohlep po zlatu ter vedno občutnejše pomanjkanje zlata in srebra. Poleg tega je bilo treba financirati obnovo Rima, uničenega ob velikem požaru. Danska zgodovinarja menita, da je poskušal Neron najprej to vprašanje urediti „po pošteni poti" s tem, da je spravil s poti šest največjih rimskih posestnikov in zaplenil njihovo velikansko imovino. Šele ko se je ta aktiva izkazala za premajhno, je Neron posegel v denarništvo.

Nato je šlo stalno navzdol. Kovanci iz plemenite kovine so bili manjši, njihova čistost je bila dvomljiva, dokler „Dvojni — denar", kovanec, ki je zamenjal prejšnji denar ni nastal izključno iz „novega srebra", manj vredne zlitine, ki so jo prevlekli s srebrom. Denarna reforma, ki jo je izvedel cesar Dioklecijan ni uspela, čeprav jo je poskušal podpreti z odlokom o zamrznjenih cenah, vendar je pozabil na razliko v cenah nadrobno in nadebelo. Kako hudo je bilo razvrednotenje denarja priča podatek, da se je cena pšenice v tristo letih dvignila za dvestokrat.

Uspešna pa je bila reforma, ki jo je izvedel cesar Konstantin Veliki v začetku 4. stoletja. Potem ko je krščanstvo postalo državna vera v Rimskem cesarstvu, so razdejali poganske templje in njihove zaklade zaupali kovnicam denarja. Tedaj so tudi začeli izdelovati redne državne proračune, načrtovali so izdatke in preprečili možnost, da bi denar kovali v skladu z dnevnimi potrebami. Pod Konstantinom se je uveljavil „solidus", kovanec s 4 gr. finega zlata, ki so ga skoraj sedem stoletij kovali v enaki kakovosti. Ne brez vzroka je bil ta kovanec predloga za izraz „solidnost". Samo še en kovanec, dukati, ki so jih leta 1284 začeli kovati v Benetkah in ki so jim pravili „cekini", je dosegel podobno življenjsko dobo oziroma starost.

Nezaupanje v papirnate bankovce

Srednji vek je imel plazečo se inflacijo, odvisno od knezov, ki so si zagotavljali prejemke tako, da so z odloki vsakih nekaj let nato pa že vsako leto razveljavljali svoj lasten denar in ga zamenjavali za nove kovance, ki so bili lažji, ali pa je bila čistost kovine slabša, kakor v prejšnjem denarju. Ta metoda je na primer razvrednotila Pfenig, ki je bil v Vikinških časih v Severni Evropi spoštovan srebrnik, povsem enakovreden „denarju" iz rimskih časov. Na Danskem je količina srebra v pfenigu padla od 800 na 50 enot, kar pomeni, da se je skorajda spremenil v bakreni denar.

Z začetkom novega leta je začel motor inflacije znova teči. Odkritje Amerike in s tem indijanskih zakladov ter odkritje neverjetno bogatih rudnikov srebra leta 1545 v Potosiju v Boliviji je imelo za posledico, da sta zlato in srebro preplavila Stari svet. Samo Španija je registrirala do leta 1600 uradni uvoz 7500 ton srebra in 150 ton zlata. Vrednost teh kovin za kovanje denarja je tako padla, da se je cena pšenice v Evropi sredi 16. stoletja štirikrat povečala.

Dokler je denarništvo temeljilo samo na kovancih, ki so jim ljudje vedno poskušali dati neko primerjalno vrednost z drugimi kovinami, je bilo mogoče vse do najnovejših časov ohranjevati izgube ob področnih inflacijah v razumnih mejah. Odločilni „napredek" je napravila inflacija z uvedbo papirnatih bankovcev, ki jih je bilo mogoče naglo in v poljubnih količinah tiskati neglede na obljubljeno možnost, da jih lahko kdorkoli zamenja za zlato, kar je seveda zmanjševalo zaupanje javnosti v stabilnost države in njenega gospodarstva.

Že prvi evropski bankovci (Kitajska jih je poznala že 700 let prej) — izdala jih je neka pariška banka v začetku 18. stoletja — so prinesli njihovim uporabnikom 80 %-no izgubo. Pri tem je bil zelo zgovoren primer, ki ga je dala ameriška državljanska vojna. Severni bankovci „Greenbacks" so bili med vojno vedno manj vredni, po zmagi leta 1875 pa so jih izplačevali v njihovi nominalni vrednosti.

Vse svoje zmožnosti pa je inflacija papirnatega denarja pokazala po I. svetovni vojni v več evropskih državah, ne le v Nemčiji. Leta 1923 je bilo v Nemčiji zaposlenih s tiskanjem denarja 30 tovarn papirja, 29 tovarn klišejev in 144 tiskarn ter 7500 uradnikov Reichsbanke.

Čas po I. svetovni vojni je bil tudi zadnji veliki pohod inflacije. Od tedaj je njen ples precej pod kontrolo, vsaj v mnogih deželah je tako. Precej bolj znana pa je zdaj spirala plesa med mezdami in cenami, ki terja izredno spretnost tistih, ki so poklicani skrbeti za trdnost političnih, gospodarskih in socialnih sistemov.

Anekdote

Ko se je Richard Wagner sprehajal po münchenskih ulicah, je srečal berača, ki je vrtel na lajni neko njegovo skladbo.

„Dobro ste odvrteli mojo skladbo," mu je dejal, „le malo hitreje bi jo morali."

Berač je obljubil, da si bo to zapomnil.

Čez nekaj tednov pa se je Wagner nemalo začudil, ko je srečal istega berača in videl na njegovi lajni z velikimi črkami napisano:

„Wagnerjev učenec".

●

Eden največjih nemških pesnikov Heinrich Heine je zelo ljubil svojega brata Maxa. Rad mu je bral svoje verze in poslušal njegovo hvalo in kritiko.

Lepega dne mu je brat priznal, da je tudi sam napisal nekaj verzov in mu jih prebral.

„Poskusi raje pisati v prozi," mu je dejal Heinrich. „Že en sam pesnik je dovolj velika nesreča za družino!"

●

Skladatelja Rossinija so že za življenja zelo slavili in sklenili, da mu postavijo spomenik. Ko so ga prijatelji obiskali in prosili za dovoljenje, se je zelo začudil, koliko bo ta reč veljala. Zato jim je rekel:

„To je preveč. Predlagam vam, da daste ta denar meni, jaz pa vam obljubim, da bom vsak dan do smrti stal po nekaj ur na trgu, kjer nameravate postaviti spomenik."

●

V svojih mladih letih je bil indijski pisatelj Rabindranath Tagore precej nezaupljiv do raznih tehničnih iznajdb. Ko je bil na obisku pri svojem prijatelju v Londonu, bi moral odpotovati v oddaljen kraj v severni Angliji. Prijatelj ga je vprašal, kako se rajši pelje: z avtomobilom ali z letalom.

„Vseeno mi je," je odvrnil Tagore. „Pravzaprav mi je vseeno, ali si človek razbije glavo v vodoravni ali v navpični smeri."

●

Friedrichu Beckmannu, gledališkemu igralcu, se je potožil kolega, ki ga po njegovem mnenju niso znali ceniti:

„Če pridem še enkrat na svet, ne bom več umetnik."

„Zdi se mi," je naglas pomislil Beckmann, „da si že prišel drugič na svet."

●

Nemškega književnika Wedekinda je mlad pesnik vneto utrujal s svojimi začetniškimi verzi. Kar naprej jih je prebiral, čeprav je pisatelj nenehno in dvomljivo zmajeval z glavo. Nazadnje vpraša mladenič za nasvet o literarni opredelitva:

„Mojste, povejte mi, katero pot naj uberem, da bi dosegel vaše priznanje?"

„Pot proti domu!" suho odgovori Wedekind.

●

Jožef II. je obsodil štiri vojake na smrt. Pozneje je ukaz preklical in zapovedal, naj ustrele samo enega izmed njih. Vojaki bi morali med seboj kockati, ustreljen pa bi bil tisti, ki bi vrgel najmanjše število. Trije so vrgli kocke, četrti pa jih ni hotel vzeti v roke.

Ko je cesar to izvedel, je nepokorneža poklical k sebi in vprašal, zakaj noče kockati.

„Veličanstvo," je ta odgovoril, „če sem se že enkrat pregrešil, se nočem še drugič; kockanje je prepovedano v deželah vašega veličanstva."

Cesarju je bil odgovor tako všeč, da je vse štiri obsojence pomilostil.

Gibanje neuvrščenosti

(Nadaljevanje s 1. strani)

svetovne politike itd. Hkrati pa se spoprijemamo s številnimi odprtimi problemi in ostanki starega sistema odnosov, zlasti z raznimi oblikami neenakopravnosti, izkoriščanja in zatekanja k uporabi sile.

„Podoba današnjega sveta je še vedno precej daleč od tiste, ki bi jo želeli," je poudaril Tito. „Svet je še naprej blokovsko razdeljen in obremenjen z nevarnimi konfrontacijami, ki se vedno pogosteje prenašajo na območja neuvrščenih in drugih držav v razvoju. Žarišča spopadov ne le niso odpravljena, temveč se žal pojavljajo še nova. Še vedno je močno čutiti vmešavanje v notranje zadeve drugih držav in pritiske z opiranjem na silo, vštevši tudi oborožene intervencije. Agresija na mnoge države noče prenehati. Oboroževalna tekma se nadaljuje. Zlasti nas skrbi to, da ni nobenega napredka pri urejanju problemov držav v razvoju. Prepad med industrijsko razvitimi državami in državami v razvoju se še kar naprej poglablja. To pa države v razvoju potiska v čedalje težji položaj, kar ima širše gospodarske in politične posledice."

Sedanji svetovni položaj zbuja zaskrbljenost; pričakovanje, v katerem smo živeli pred nekaj leti, da bo svet hitreje napredoval v premagovanju napetosti in urejanju odprtih problemov, se ni izpolnilo, je ugotovil predsednik Tito. Hkrati pa je naglasil, da kljub temu ni umesten pesimizem, ker nas o možnosti napredka prepričujejo tako dosedanji pozitivni dosežki kakor tudi nenehno naraščanje in čedalje širše angažiranje miroljubnih in svobodoljubnih držav in vseh demokratičnih in naprednih sil v svetu.

V tem okviru gre posebno mesto gibanju neuvrščenosti, ki bo zato na svojem bližnjem srečanju moralo izoblikovati nove pobude za obravnavanje in reševanje perečih vprašanj. „Kar zadeva naše pobude," je v tej smeri naglasil Tito, „je jasno, da se bomo, tako kot na vseh dosedanjih konferencah, zavzemali za to, da politika in gibanje neuvrščenosti, v duhu izvirnih in temeljnih načel in krepitve enotnosti tej osnovi, postaneta še bolj sposobna za izpolnjevanje velikih nalog, ki stopajo pred mednarodno skupnost. Pomembno je, da imamo vsi vedno pred očmi zgodovinsko misijo našega gibanja kot samostojnega in nenadomestljivega dejavnika v boju za mir, neodvisnost, enakopravnost, gospodarski razvoj in družbeni napredek."

ŠPORTNI VESTNIK

Presenetljiv Slovenski atletski klub (SAK)

Moštvo SAK-a, ki se je do sedaj odlično držalo. Želimo mu, še tako naprej!

Potem ko je SAK v prvem kolu prvenstva na domačem igrišču dosegel proti favoriziranemu KAC-ju važno točko, je v drugem kolu moral nastopiti v Možberku proti tamošnjemu moštvu, ki je v prejšnji sezoni doseglo mesto na vrhu lestvice koroške podlige. Vsakomur izmed naših nogometašev je bilo jasno, da bo to zelo hud spopad in da bo treba dati vse, če bodo hotli doseči dober rezultat.

Kar precej slovenskih navijačev se je zbralo, ki so hoteli bodriti moštvo. Tekma sama se je začela s stalnimi napadi domačinov, njihovi navijači pa so se že v 8. minuti lahko veselili, saj je Možberčanom uspelo zatresti mrezo SAK-a. Toda v nadaljevanju je bilo opaziti, da je gol bolj oviral domačine, kot pa slovenske nogometaše, ki so zaenkrat zaigrali tako, kot pa na najboljših tekmah: hitro, ambiciozno, navdušili pa so predvsem s svojo tehniko. Možnosti so se kopičile — toda bilo je kot „zacoprano": žoga ni in ni hotela v mrežo. Da do tega ni prišlo, je predvsem zasluga golmana domačinov, ki je branil sijajno, vzrok temu pa je treba iskati tudi pri nezmogljivosti naših napadalcev, katerim niti ni uspelo s treh metrov zatresti nasprotnikove mreže. K temu je prispevala tudi velika porcija smole. Vendar pa je treba tudi omeniti, da so bili tudi domačini v protinapadih zelo nevarni in je imel vratar Dodič precej dela. V drugem polčasu pa so se slovenski fantje še bolj borili in igrali nadvse dopadljivo. In končno: v 58. minuti veliko veselje pri našem moštvu in pa pri navijačih SAK-ja. Hoblu je uspelo prekaniti vratarja domačinov. Za tem pa je sledil pravi krimi. Obe moštvi sta iskali odločitev v svojo korist, vendar je SAK imel pri tem zrelejše možnosti. Hobel je z glavo zgrešil gol le za las, isti igralec pa je imel še eno veliko možnost, saj mu po lepem prodoru ni uspelo prevariti domačega golmana. Skoraj je zgledalo, da bo ostalo pri neodločenem izidu, ko se je v 87. minuti ponovno Hoblu posrečil zmagoviti gol. Nepopisno je bilo veselje slovenskih nogometašev, veliko zadoščenje pa je vladalo tudi pri navijačih, ki so skozi celo igro bodrili naše nogometaše.

Treba je omeniti, da je bila igra zelo hitra in borbena, da pa je bila ob vsej trdoti vedno fair. Sodnik Rupitsch je imel vajeti dobro v rokah. Ni možno in tudi ne bi bilo prav hvaliti posameznih igralcev, celo moštvo je igralo izredno dobro, vsak posamezni igralec se je zavedal svoje naloge. Če bo SAK igral še naprej tako dobro in borbeno, potem nas ni treba biti strah, sledilo bo sigurno še več pozitivnih presenečenj.

V Možberku je igralo sledeče moštvo: Dodič, Woschitz, Jakobič, Pandel J., Fera, Golec, Zablatnik G., Velik (v 88. minuti Perč J.), Hobel, Polanšek.

V prihodnjem kolu SAK ne igra. V predtekmi v Možberku je moštvo pod 23 utrpelo hud poraz. Domačini so zmagali z rezultatom 5:1. Častni zadetek za SAK je dal Hobel Sigi.

RADIO — TELEVIZIJA

AVSTRIJA 1

PETEK, 24. 8.: 10.30 Klub seniorjev — 11.00 Oče proti svoji volji — 16.15 Vedno spet Avstrija — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Jame — svet brez sonca — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Derrick — 21.40 Prometni magazin — 22.25 Šport — 22.35 Smodnik in svinčenke — 0.10 Poročila.

SOBOTA, 25. 8.: 15.10 Marija Valevska — 17.00 Jolly box — 17.30 Viki in močni možje — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Muppet show — 18.25 7. kontinent — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Glasba je adut — 22.05 Kriminalka — 23.50 Poročila.

NEDELJA, 26. 8.: 15.25 Samotna hiša ob robu gozda — 17.00 Prebrisanec — 17.20 Čarobni svinčnik — 17.30 Čebelica Maja — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Klub seniorjev — 18.30 Sporazumevanje med živalmi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Kraj dejanja — 21.45 Šport — 22.15 Nočni izbor — 23.05 Poročila.

PONEDELJEK, 27. 8.: 10.30 Marija Valevska — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Ponedeljski šport — 21.00 Serpico — 21.45 Poročila in šport.

TOREK, 28. 8.: 10.30 Samotna hiša ob robu gozda — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Očetje klamote — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Uganke — 21.00 Druga svetovna vojna — 21.45 Karl Böhm — 22.15 Poročila in šport.

SREDA, 29. 8.: 10.30 Buster Keaton — voda nima plank — 17.00 Plesoči medved — 17.25 Oddaja z miško — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Tony Randall v: Bobby in Brian — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Zgodba vsakdanjega uničevanja — 21.30 Okna Lilly Bohattyjeve — 22.00 Poročila in šport.

ČETRTEK, 30. 8.: 10.30 Čudoviti dečko — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Prosim k mizi — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Šport — 20.00 Koroško poletje 1979 — 22.00 Čas v sliki — 22.30 Bela bolezen.

TOREK, 28. 8.: 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Evropa v 20. stoletju — 19.30 Deklica pade z neba — 20.00 Po Avstriji — Predarlska — 21.00 Moj svet mizice pogrni se — 21.30 Čas v sliki s kulturo — 22.05 Z dežnikom, šarmom in melono.

JUGOSLAVIJA

PETEK, 24. 8.: 17.50 Poročila — 17.55 La Fontainove basni — 18.10 Priljubljene zgodbe — 18.35 Obzornik — 18.45 „Nadigravanje" — 19.15 Risanka — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Jadranska srečanja — 21.25 Junaki serijskega filma: Rockfordovi spisi — 22.15 Dnevnik — 22.30 Nočni kino: Yakuza — ameriški film.

SOBOTA, 25. 8.: 15.10 Poročila — 15.15 Atletska tekmovanja za svetovni pokal — 16.15 Skrivalnice — 17.15 Naš kraj — 17.25 Nogomet Vojvodina : Radnički — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 L. N. Tolstoj: Ana Karenina — 20.55 Jezdeca — ameriški film — 22.35 Dnevnik — 22.50 625.

NEDELJA, 26. 8.: 9.15 Poročila — 9.20 Za nedeljsko dobro jutro — 9.50 625 — 10.10 Več kot igra — 11.00 Priljubljene zgodbe — 11.25 Ljudje in Zemlja — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Med nebom in zemljo — 20.35 Komu služi orožje — 21.25 Dnevnik — 21.55 Portreti: Ditka Haberl — 22.10 Nogomet Crvena zvezda : Hajduk — 22.40 Športni pregled.

PONEDELJEK, 27. 8.: 15.15 Atletska tekmovanja za svetovni pokal — 16.45 Kmetijska oddaja TV Beograd — 17.45 Poročila — 17.50 Vrtec na obisku — 18.05 Ali imajo matematiki prav — 18.35 Obzornik — 18.45 Mladi za mlade — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Včeraj je bilo že davno, TV drama — 20.50 Oči kritike — 21.30 Titova velika pobuda — 22.30 Dnevnik.

TOREK, 28. 8.: 18.00 Poročla — 18.05 Čez tri gore . . . — 18.30 Obzornik — 18.40 Na sedmi stezi — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Koncert orkestra Leningrajske filharmonije — 21.35 Cesar Birotteau, TV nadaljevanka — 22.30 Dnevnik.

SREDA, 29. 8.: 18.00 Poročila — 18.05 Mala čebelica — 18.20 Ne prezrite — 18.35 Obzornik — 18.45 Od vsakega jutra raste dan: Domžale — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Tretja razsežnost — 22.05 Dnevnik.

ČETRTEK, 30. 8.: 17.30 Poročila — 17.40 Dediščina za prihodnost — 18.35 Obzornik — 18.45 Nadobudneži — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Ena in ena, švedski film — 21.35 Kitarist Sebastiano Tapajos in orkester Petra Herpholzheimerja.

AVSTRIJA 2

PETEK, 24. 8.: 18.00 Orientacija — 18.25 Glas Islama — 18.00 Alfred Kubin pred 20 leti — 19.30 Mehika — 20.15 Novo v znanosti — 21.15 Čas v sliki s kulturo in karikaturami tedna — 21.50 „Disco, disco, disco — 100 vročih minut.

SOBOTA, 25. 8.: 13.00 Lahka atletika — Kolesarske dirke — 17.00 Vstop prost — 18.00 Počitnice na Saltkrokanu — 19.30 The Munsters — 19.55 Galerija — 20.15 Poletno gledališče — Joj tistemu, ki se laže — 21.40 Čas v sliki s športom — 22.00 Lahka atletika.

NEDELJA, 26. 8.: 13.00 Športno popoldne — 17.30 Pregled — 18.00 Wonder Man — 19.35 Nenavadno življenje vran — 19.55 Bazar s ploščami — 20.15 Poletno gledališče: Donadieu — 22.15 Čas v sliki — 22.30 Lahka atletika.

PONEDELJEK, 27. 8.: 16.30 Lahka atletika — 18.30 Projekt Flocki — 19.30 Orientacija na poročila — 20.15 Druga svetovna vojna — 21.00 Fani in Anica — 21.50 Poročila in šport.

SPD „Radiše"...

(Nadaljevanje s 5. strani)

so nanje metali nacionalistični razgrajači gnila jajca.

Po drugi svetovni vojni, ki je oslabila vrste prosvetnega društva, so morali začeti radiški prosvetaši čisto z novega. Nekateri stari odborniki so pritegnili mlajše in začeli načrtovati delo. Društvo se je preimenovalo v „Slovensko prosvetno društvo ‚Radiše'".

Tudi po vojni je bila dejavnost nadvse živahna. Steber delovanja pa sta bila mešani in moški zbor, ki sta do danes številčno narasla in se jima je pridružil še ženski zbor. Seveda pa se je razvila ponovno odrska dejavnost, ki se bo po izjavah igralcev v prihodnje spoprijela tudi z modernejšimi komadi. Dosedaj so letno igrali največkrat dva do tri igre.

Gonilna sila vsega prosvetnega delovanja na Radišah v povojnih letih in pa še danes je neutrudni Šimej Wrulich, ki ni le predsednik društva, temveč tudi režiser in pevovodja. Na pomoč mu je v zadnjih letih prišel kot zborovodja njegov sin Stanko, ki vodi ženski in moški zbor.

Radiškemu društvu želimo v novem kulturnem domu, v katerem bo tudi proslava 75-letnice društva, veliko uspeha pri nadaljnjem dviganju izobrazbe in kulture v tem lepem kraju južne Koroške.

Vabimo Vas na nogometno tekmo

Žvabek proti Metlovi

ki bo v nedeljo, dne 26. avgusta 1979 ob 16.00 uri na igrišču v Žvabeku.

Za domačine bo to prva tekma v okviru prvenstva, saj so šele letos prijavili moštvo k prvenstvenemu tekmovanju.

Prisrčno vabljeni!

Srečanje pisateljev manjšinskih narodov

Od petka 31. avgusta do vključno nedelje 2. septembra bo Obirsko pod gorskim masivom Obirjem prizorišče srečanja pisateljev manjšinskih narodov. Organizatorji tega srečanja so Slovenski PEN-center, Koroški PEN-klub in Slovensko prosvetno društvo „Obir" na Obirskem.

Uvodne besede na tem srečanju bo imel Valentin Polanšek, nato, pa bodo sledili pogovori, ki se bodo bavili s problematiko manjšinske literature. Poleg pogovorov in diskusij sta na programu tudi nastop Obirskega ženskega okteta ter izlet na Gosposvetsko polje. Kulturni spored se bo odvijal v gostilni „Kovač" na Obirskem. Srečanja pisateljev manjšinskih narodov se bosta udeležila oba predsednika PEN-klubov — slovenskega Filip Kumbatovič in koroškega Walter Nowotny.

KOTMARA VAS

Jozi Martinjak 70-letnik

„Občudujemo Te in ponosni smo nate, da kljub temu, da živiš že nad 40 let na tujem, še tako lepo govoriš našo slovensko besedo in da še nisi pozabil domačih slovenskih pesmi," je med drugim dejal v svojem pozdravnem nagovoru predsednik SPD „Gorjanci" Jozi Pack, ko je slavil preteklo nedelnjo 19. avgusta, Jozi Martinjak, Vrenov Jozi iz Reke pri Kotmari vasi, svojo 70-letnico pri Mežnarju v Kotmari vasi. Te besede, priznanje živi življenjski volji „samorastnika" Jozija Martinjaka, so segle vsem navzočim globoko v srce.

Vrenov Jezi je bil od leta 1930 do leta 1938 odbornik „Gorjancev". Leta 1938 — en mesec preden je našo domovino zamračil in zasužnjil nacizem — je moral iskat kruha na tuje. Priženil se je na kmetijo pri Nürnbergu. Toda ljubezen do slovenske domovine ga je zbujala in gnala, da je obhajal svojo 70-letnico v krogu številnih sorodnikov, sosedov, znancev in društvenih prijateljev v Kotmari vasi.

Pri prijetni in veseli slavnosti sta poskrbela Pavli Doujak in Winfried Srienc s harmoniko in kitaro za ples. Vrenov Jozi pa je s svojim spominom in poznanjem slovenske pesmi večkrat spravil v zadrego društvene pevce, ki so praznovali in prepevali s slavljencem pozno v noč.

Največje presenečenje za slavljenca pa je bilo, ko mu je predsednik „Gorjancev" Jozi Pack poklonil kasetni posnetek pesmi, ki so jih zapeli kotmirški pevci. „To mi je vredno več kot vse bogastvo," se je ganjen zahvalil.

Želimo, da bi naš slavljenec doživel še mnogo veselih dni in da bi še večkrat obiskal svojo slovensko domovino.

Slovensko prosvetno društvo Borovlje vabi na

IZLET NA GORENJSKO

v nedeljo 16. septembra 1979 z odhodom ob 5.30 uri iz Ždovelj in ob 6. uri iz Borovelj (avtobusna postaja).

Pot bo vodila z omnibusom preko Ljubelja, Bleda in Pokljuke (obisk partizanskega spomenika) v Bohinj, kjer si bomo ogledali novi spomenik prvopristopnikom na Triglav ter se udeležili tudi znane družabne prireditve „Kravji bal". Izlet bo pod strokovnim vodstvom vodiča. Prijave do konec avgusta: SPD Borovlje, Andrej Wieser, Hauptplatz 9 ali Posojilnica Borovlje, Pfarrhofgasse.

Slovensko prosvetno društvo „Borovlje" vljudno vabi na

PEVSKI KONCERT

v nedeljo 9. septembra 1979 ob 14.30 uri pri Cingelcu na Trati. Tokrat bo na naši tradicionalni poletni prireditvi gostoval mešani akademski pevski zbor iz Kranja. Ljubiteljem lepega petja lahko že zdaj povemo, da pri akademskem pevskem zboru gre za enega najboljših pevskih zborov Slovenije, saj je na številnih mednarodnih tekmovanjih dosegel odlična mesta. MPZ vodi prof. Matevž Fabijan. Zato se obiskovalcem nedeljskega koncerta pri Cingelcu obeta čudovito koncertno doživetje.

Prisrčno vabljeni!